

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

**Implementace programu Pět P do dětských domovů na
Českobudějovicku**

bakalářská práce

Autor práce: Eliška Prokopová

Studijní program: Rehabilitace

Studijní obor: Prevence a rehabilitace sociální patologie

Vedoucí práce: Mgr. Šárka Pechková

Datum odevzdání práce: 12. 8. 2013

Abstrakt

Téma: **Implementace programu Pět P do dětských domovů na Českobudějovicku**

Bakalářská práce se skládá ze dvou základních částí - teoretické a praktické. V teoretické části jsem definovala pojmy dobrovolnictví a dobrovolník, resilience a pozitivní vývoj mládeže, mentoring a program Pět P. V části týkající se programu Pět P jsem tento program charakterizovala, zaměřila se na jeho historii, cíle, principy a přínosy a v neposlední řadě i na organizační strukturu. Poté jsem se věnovala ústavní péči, dětským domovům obecně a v poslední kapitole jsem popsala dětské domovy na Českobudějovicku.

Cílem práce bylo zjistit možnosti implementace programu Pět P do dětských domovů na Českobudějovicku. Byly stanoveny dvě dílčí výzkumné otázky a to: 1) Mají pracovníci dětských domovů na Českobudějovicku informace o programu Pět P? 2) Mají klienti dětských domovů zájem o zapojení do programu Pět P?

V praktické části byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie, metoda dotazování, technika polořízeného rozhovoru s otevřenými otázkami. Výzkum byl realizován v průběhu měsíců března a dubna, rozhovory se uskutečnily v kancelářích dětských domovů a ve společenských místnostech.

Výzkum je rozdělen na dvě části. První část výzkumu je zaměřena na rozhovory s 5 pracovníky dětských domovů, ve druhé části výzkumu jsem se zaměřila na 10 klientů dětských domovů. Vzhledem k odlišnosti typu dětských domovů na Českobudějovicku a ke složení jejich klientů jsem výzkum dále rozdělila na jednotlivé dětské domovy. V dětském domově se školou se sídlem v Šindlových Dvorech jsem zorganizovala rozhovor se dvěma pracovníky a pěti dětmi. V dětském domově v Boršově nad Vltavou byl výběrový soubor tvořen třemi pracovníky a pěti dětmi. Pracovníci byli vybráni náhodně, rozhovor s klienty jsem uskutečnila na základě doporučení pracovníků.

Při rozhovorech jsem si odpovědi respondentů zaznamenávala do předem připravené předlohy k rozhovoru. Při zpracování odpovědí účastníků výzkumu byly popsány shody a rozdíly v odpovědích na jednotlivé otázky.

Před samotnou návštěvou předmětných dětských domovů na Českobudějovicku jsem z důvodu monitoringu zapojení dětských domovů do programu Pět P v jiných regionech provedla pilotní studii.

V rámci této studie jsem ve spolupráci s členkou Asociace Pět P ČR rozeslala dotazníky 22 členům Asociace. Z dotazníků vyplynulo, že 5 organizací s dětskými domovy popř. obdobnými zařízeními (např. Klokánek) spolupracuje, 3 organizace nespolupracují přímo s dětským domovem, ale spolupracují s pěstounskými rodinami nebo s azylovými domy. Další 4 organizace s obdobnými zařízeními nespolupracují, ale o spolupráci zájem mají, nebo popřípadě měly, ale dětský domov spolupráci odmítl.

V rámci výzkumných otázek vyplynulo, že informovanost o programu Pět P je vysoká, všichni dotazovaní pracovníci věděli, co je program Pět P a považovali ho za přínosný. Výzkum ukázal, že klienti dětských domovů mají zájem o zapojení do programu Pět P.

Z výzkumu dále vyplývá, že momentálně nejsou podmínky pro implementaci programu Pět P do dětských domovů na Českobudějovicku. Pro zavedení je potřeba další spolupráce, vyjasnění podmínek a hlavně ochota pracovníků a vedení dětských domovů spolupracovat s koordinátorem programu Pět P.

Práce bude poskytnuta jak programu Pět P v Českých Budějovicích a Asociaci Pět P v České republice, tak i dětským domovům na Českobudějovicku. Pro dětské domovy by mohla být přínosná i teoretická část, kde popisují program Pět P.

Byla bych ráda, kdyby má práce přispěla k všeobecné informovanosti o dobrovolnictví a o programu Pět P a vedla k jeho rozšíření.

Klíčová slova: Dobrovolnictví – resilince – mentoring – program Pět P – dětský domov

Abstract

Topic: **Implementation of The „Pět P“ Program to children’s houses in the area of České Budějovice**

The thesis consists of two parts; the theoretical and the practical. In the theoretical part, I defined the concept of volunteering and volunteer, basic psychological needs of a child, resilience and positive youth development, mentoring. The largest part is devoted to the “Pět P” Program concept, where I characterized this program, focused on the history, objectives, principles and benefits and not least, the organizational structure. Then I focused on institutional care, children's homes generally and in the last chapter, I describe children's homes in the area of Czech Budweiser.

The aim of this work was to determine the possibility of implementing the “Pět P” Program to children’s homes in the area of České Budějovice. There were two sub-questions dealt with, namely: 1) Are the employees of the DDs in the area informed about the “Pět P” Program program? 2) Do the children home’s client have interest in participation in the “Pět P” Program?

In the practical part; a qualitative research strategy, questioning method, technique semi-controlled interview with open questions were chosen. The research was conducted during the months of March and April of 2013 the interviews were held in the offices of the children home’s and in public areas.

The research is divided into two parts. The first part of the research is focused on interviews with five employees of the children home’s. In the second part of the research I focus on the 10 clients of children home’s. Due to the different type children's homes in the České Budějovice area and due the composition of their clients, the research was further divided into individual children home’s. In the children's home with a school, based Šindlovy Dvory, I organized an interview with two employees and five children. In the children's home in Boršov nad Vltavou I interviewed three employees and five children. Employees were selected randomly. I conducted the interviews with clients on the recommendation of the staff.

A pilot study had been conducted before I visited the in the work mentioned children's houses in the Ceske Budejovice area. This was done because of the monitoring of the engagement into the "Pět P" Program. In the cooperation with a member of the Association of "Pět P" Program in the Czech Republic, I have circulated 22 questionnaires to the Association members. The answers revealed that 5 organizations cooperate directly with children's houses or with similar institutions (Klokánek – provides special care for children in need). Another 3 cooperate with the children's houses not directly, but cooperate with foster families or with asylum houses. Further 4 organizations with these institutions do not cooperate, but are interested in such cooperation, or were interested, but the children's house did not accept the cooperation.

The research questions showed that awareness of the "Pět P" Program is high, all the interviewed employees knew the "Pět P" Program and regarded it as beneficial. The research has shown that clients orphanages are interested in participating in the "Pět P" Program.

The research also shows that at the moment, there are no suitable conditions for the implementation of the "Pět P" Program to children's houses in the České Budějovice area. For the implementation several preconditions are needed; e.g. further cooperation, clarification of the conditions and the willingness of staff and management of children's homes to work with the program coordinator of the "Pět P" Program.

This work will be provided to both the "Pět P" Program, as well as the children homes in the České Budějovice area. The theoretical part, where I describe the "Pět P" Program, could also be beneficial for the children's houses. The useful contacts regarding the Five P program are in the annex 5.

I'd be happy if my work has contributed to the general awareness about volunteering and about the "Pět P" Program and led to its expansion. The expected benefit to practice is an extension the "Pět P" Program to children's houses in the České Budějovice area.

Keywords: Volunteering – resilience – mentoring – "Pět P" Program – children's home

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 12. 8. 2013

.....

(Eliška Prokopová)

Poděkování

Děkuji Mgr. Šárce Pechkové za odborné vedení mé bakalářské práce, za její rady, pomoc a ochotu. Dále bych chtěla poděkovat rodině a partnerovi za jejich podporu.

OBSAH

OBSAH.....	8
ÚVOD.....	10
1 SOUČASNÝ STAV	11
1.1 Dobrovolnictví.....	11
1.2 Dobrovolník.....	12
1.3 Zavádění dobrovolnictví do zařízení	13
1.4 Resilience.....	14
1.4.1 Pozitivní vývoj mládeže.....	14
1.4.2 Posilování resilience ve vývoji mládeže	15
1.5 Mentoring	17
1.6 Program Pět P	18
1.6.1 Historie programu Pět P	18
1.6.2 Charakteristika programu Pět P	21
1.6.3 Cíle programu Pět P	21
1.6.4 Přínosy programu Pět P	22
1.6.5 Organizační struktura programu Pět P.....	24
1.6.5.1 Koordinátor.....	24
1.6.5.2 Supervizor.....	24
1.6.5.3 Dobrovolník.....	25
1.6.5.4 Klient	26
1.6.6 Práce s dobrovolníky v programu Pět P.....	26
1.6.6.1 Výcvik dobrovolníků programu Pět P	26
1.6.6.2 Supervize	27

1.6.7	Program KOMPAS	29
1.7	Ústavní péče	30
1.7.1	Dětský domov	30
1.7.1.1	Dětské domovy na Českobudějovicku.....	32
2	CÍL PRÁCE.....	34
3	METODIKA	35
3.1	Popis výzkumného souboru.....	36
3.2	Zpracování dat	36
4	VÝSLEDKY	38
4.1	Pilotní studie	38
4.2	Rozhovory v dětském domově se školou Šindlovy Dvory.....	42
4.2.1	Rozhovory s pracovníky	42
4.2.2	Rozhovory s klienty	45
4.3	Rozhovory v dětském domově Boršov nad Vltavou	47
4.3.1	Rozhovory s pracovníky	47
4.3.2	Rozhovory s klienty	50
5	DISKUZE.....	53
6	ZÁVĚR.....	58
7	POUŽITÉ ZDROJE	59
8	KLÍČOVÁ SLOVA.....	62
9	PŘÍLOHY	63

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila Implementace programu Pět P do dětských domovů na Českobudějovicku. Toto téma je mi velmi blízké, neboť jsem sama dobrovolníkem v Programu Pět P. Program Pět P, podle mého názoru, představuje jedinečnou možnost pro děti, které z nejrůznějších důvodů postrádají kamarádský vztah s vrstevníky. Dobrovolník tohoto programu pro ně představuje určitý záchytný bod, který může jejich životy výrazně ovlivnit a přispět ke zmírnění jejich tíživé situace.

Před samotnou návštěvou předmětných dětských domovů na Českobudějovicku jsem z důvodu monitoringu zapojení dětských domovů do programu Pět P v jiných regionech provedla pilotní studii. Z pilotní studie vyplynulo, že spolupráce programu Pět P s dětskými domovy již v některých městech byla zavedena a dobře funguje.

Cílem práce tedy bylo zjistit možnosti implementace programu Pět P do dětských domovů na Českobudějovicku.

Bakalářská práce se skládá ze dvou základních částí - teoretické a praktické. V teoretické části jsem definovala pojem dobrovolnictví a dobrovolník, základní duševní potřeby dítěte, resilienci a pozitivní vývoj mládeže, mentoring a největší část jsem věnovala programu Pět P, kde jsem tento program charakterizovala, zaměřila se na jeho historii, cíle, principy a přínosy a v neposlední řadě i na organizační strukturu. Poté jsem se věnovala ústavní péči, dětským domovům obecně a v poslední kapitole jsem popsala dětské domovy na Českobudějovicku.

Výzkum je rozdělen na dvě části. První část výzkumu je zaměřena na rozhovory s 5 pracovníky dětských domovů, ve druhé části výzkumu jsem se zaměřila na 10 klientů dětských domovů, Vzhledem k odlišnosti typu dětských domovů na Českobudějovicku a ke složení jejich klientů jsem výzkum dále rozdělila na jednotlivé dětské domovy. V dětském domově se školou se sídlem v Šindlových Dvorech jsem zorganizovala rozhovor se dvěma pracovníky a pěti dětmi. V dětském domově v Boršově nad Vltavou byl výběrový soubor tvořen třemi pracovníky a pěti dětmi.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Dobrovolnictví

Základní definice dobrovolnictví nacházející se ve Všeobecné deklaraci o dobrovolnictví z roku 2001, chápe dobrovolnictví jako: *„Základní stavební prvek občanské společnosti, ve kterém se uskutečňuje nejvzácnější aspirace lidstva – touha po míru, svobodě, příležitostech, bezpečí a spravedlnosti pro všechny“* (Dobrovolnické centrum Ústí nad Labem, 2012).

Šiklová (2011, s. 6) definuje dobrovolnictví následovně: *„Dobrovolnictví není pouze oporou, ale přímo způsobem, jakým se formuje, vytváří demokratická společnost. Dobrovolnictví to není jen nějaké děláni dobrých skutků, charita nebo vybírání peněz a jejich rozdávání dalším, to je i přímý nácvik pro aktivní občanství.“*

Šormová a Klégrová (2006) uvádí, že hlavním znakem dobrovolnické činnosti je to, že je vědomá, neplacená, svobodně zvolená a může být poskytována v nejrůznějších oblastech života společnosti. Pojem neplacená znamená, že není odměňována finančně. Úkolem každé organizace by mělo být nalezení způsobů, jak dobrovolníky odměňovat a motivovat k další činnosti, v rámci odměňování se může jednat o různá setkání, dárky pro dobrovolníky, vzdělávací kurzy a v neposlední řadě je nejdůležitější odměnou poděkování.

Duben (1996) uvádí, že dobrovolnictví spočívá v tom, že se jednotlivci podílejí na spontánních a svobodně zvolených činnostech, které přináší blaho všem zúčastněným.

Mojžíšová a Zášková (2011) zařazují dobrovolnictví ke kategorii prosociálního chování, jehož cílem je zlepšení situace druhé osoby bez jakýchkoli povinností vyplývajících z role profesionální pomoci. Dobrovolnictví je tedy nesobeckou aktivitou zaměřenou ve prospěch druhého.

Tošner a Sozanská (2006, s. 18) definují dobrovolnictví následovně: *„Dobrovolnictví není obět, ale přirozený projev občanské zralosti. Přináší konkrétní*

pomoc tomu, kdo ji potřebuje, ale zároveň poskytuje dobrovolníkovi pocit smysluplnosti, je zdrojem nových zkušeností a dovedností a obohacením v mezilidských vztazích.

Tošner a Sozanská (2006) zároveň uvádějí, že terminologie dobrovolnictví není ještě zcela ujasněná, přičemž často ve spojení s dobrovolnictvím dochází k užívání nesprávných pojmů jako dobrovolná práce, sousedská či občanská výpomoc.

1.2 Dobrovolník

Tošner a Sozanská (2006) definují dobrovolníka jako člověka, který bez nároku na finanční odměnu poskytuje svůj čas, svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí či společnosti. Role dobrovolníka je vymezena tak, aby se příjemce pomoci na ni mohl v dohodnutém rámci spolehnout. Dobrovolník může být vnímán jako spolehlivý pomocník, na kterého je možné klást podobné nároky, jako na placené zaměstnance. Je ale třeba říci, že i profesionálně vedené dobrovolnictví si může zachovat neformálnost a spontaneitu, které jsou pro dobrovolnictví charakteristické a nepostradatelné.

Matoušek (2003) uvádí, že dobrovolníci mohou v sociálních službách zastat mnoho užitečné práce, zejména v bezprostředním kontaktu s klientem. Vnášejí do nich nadšení, vysokou angažovanost, pružnost, neformálnost a osobní přístup ke klientům.

Podle Matouška (2003) dnes dobrovolníci u nás pracují na linkách důvěry, v ambulantních programech pro děti a mládež, v institucích typu domovů důchodců, nemocnic, hospiců, ústavů pro lidi tělesně či mentálně postižené. V zemích s nepřerušným vývojem demokracie a silnou tradicí vzájemné pomoci mezi občany (Nizozemsko, Velká Británie, USA, Kanada) najdeme dobrovolníky prakticky v každém sektoru sociálních služeb. Dobrovolnické sbory pomáhající jedné instituci jsou tam někdy několikanásobně větší než počty klient, které má tato instituce v daném okamžiku v péči.

1.3 Zavádění dobrovolnictví do zařízení

Tošner a Sozanská (2006) uvádí, že hlavní bariérou většího rozvoje dobrovolnictví je pasivita při vyhledávání a získávání dobrovolníků. Další bariéry představují: nedostatečné řízení činnosti dobrovolníků, nezáměr domova o dobrovolníky, obavy z rizika úrazu, obavy ze zneužití klienta dobrovolníkem, nedůvěra v čestné motivy dobrovolníka, pracovní vytíženost současných pracovníků a nedostatek informací o dobrovolnictví.

Podle Tošnera a Sozanské (2006) především nedostatek informací o dobrovolnictví a jeho pozitivním vlivu jak na klienty domovů, tak na celkovou atmosféru v zařízení je často příčinou nedůvěry a neochoty s dobrovolníky pracovat. Dobrovolnictví může být pro organizaci výzva k ověření si smysluplnosti jejího počínání a dobrovolníci zde mohou být nositeli nejen pomoci, ale také lidskosti a tvořivosti.

Podle Tošnera a Sozanské (2006) má profesionál kromě vzdělání, praxe a motivace další formální předpoklady pro výkon své činnosti dané pracovněprávní legislativou. Zaměstnanec ví, co je jeho pracovní náplní, jakou dostane za práci odměnu, jaká má práva a povinnosti včetně nároku na dovolenou a pracovní pomůcky. Oproti tomu dobrovolník má na prvním místě snahu věnovat část svého času a energie prospěšnému cíli bez nároku na finanční odměnu. Aby se dobrovolníci stali skutečným zdrojem trvalé pomoci a nedílnou součástí organizace, potřebují podobný styl řízení jako profesionálové. Pokud tomu tak není, tak stačí jedno malé nedorozumění nebo špatný přenos informací a dobrovolník odchází zklamán či profesionálové usoudí, že na dobrovolníky se nelze spolehnout. Vstup dobrovolníků do organizace představuje systémovou změnu, ale především otevření organizace okolnímu světu, často tato změna nemusí být žádoucí a přijatelná pro všechny. Vzhledem k ne příliš pozitivním postojům veřejnosti je třeba očekávat spíše skepsi než nadšené vítání dobrovolníků v organizacích. Podrobné seznámení zaměstnanců s principy dobrovolnictví a jeho využití, v čem by jim mohli dobrovolníci pomoci, to jsou první důležité kroky. Někdy se také stává, že management organizace chce s dobrovolníky pracovat, ale nemá podobné zkušenosti, často si myslí, že dobrovolnictví je krátkodobá a jednoduchá

záležitost. Vedení se neuvědomuje, že špatně připravený systém může dobrovolníky odradit a program může zanechat u všech účastníků negativní zkušenost.

Tošner a Sozanská (2006) vyjmenovávají přínosy spolupráce dobrovolníků s organizacemi následovně: dobrovolníci poskytují pomoc při plnění poslání organizace, nové pohledy na řešení problémů, a zpětnou vazbu zabraňující stereotypnímu výkonu, dobrovolník může lépe identifikovat potřeby a problémy cílové skupiny, na které následně organizace může zaměřit svou činnost, dobrovolníci mají čas a možnost dělat činnosti, které nelze zvládat v běžném provozu, a v neposlední řadě dobrovolníci poskytují klientům jinou, než formální formu vztahu.

1.4 Resilience

Brumovská a Seidlová- Málková (2010) definují resilienci jako schopnost překonat nebo se přizpůsobit nepříznivým životním podmínkám či změnám prostředí. Je to schopnost překonat rizika situací způsobem, kterým se jedinec vyhne delikvenci a antisociálnímu chování, které by z dané situace mohlo vzejít. Také je to schopnost překonat stresující a traumatické události aktivním způsobem, kdy je jedinec schopen navrátit se k běžnému vyrovnanému životu.

Šolcová (2009) uvádí jako hlavní rizikové faktory traumatické životní události, chudobu, rodinné konflikty, dlouhodobé vystavení násilí či problémy rodičů.

1.4.1 Pozitivní vývoj mládeže

Podle Šolcové (2009) je v poslední době věnována značná pozornost tzv. pozitivnímu vývoji mládeže. Jedná se o směr, který se snaží o rychlé převádění výsledků, obvykle longitudinálních studií do praxe v podobě intervencí. S pozitivním vývojem mládeže je spojena koncepce „pěti céček“ (five CS), ke kterým má směřovat správný vývoj dospívajícího jedince, a to: competence - kompetence, confidence -

důvěra, connections - vztahy, charakter - charakter a caring – péče (též compassion - soucit). Kompetence značí intelektové schopnosti spolu se sociálními a behaviorálními dovednostmi. Důvěra s sebou nese pozitivní pohled na sebe, pocit sebeuplatnění a odvahy. Vztahy reprezentují pozitivní vztahy s lidmi a institucemi. Charakter se vyznačuje integritou a morální zaměřeností, péče či soucit značí osvojení si humánních hodnot, empatie a smyslu pro sociální spravedlnost.

1.4.2 Posilování resilience ve vývoji mládeže

Proces posilování resilience je dlouhodobý a podléhá vývoji, v tomto procesu jsou zdůrazňovány přednosti, potenciály a zdroje jedince a ne na jeho slabosti, nedostatky a rizika, v rámci tohoto procesu je třeba v rámci společnosti a školství měnit systémy, struktury, přístupy, postoje a přesvědčení tak, aby umožnily mládeži uspět.

Jako vhodné schéma pro program zaměřený na posilování resilience u mládeže jeví rozpracování do čtyř projektivních procesů a to: zmírnit negativní dopady rizik působících z okolního prostředí na dítě tím, že změníme vystavení dítěte riziku, za druhé zmírnit negativní řetězovou reakci, která následuje po vystavení riziku – některé jevy jako záškoláctví a členství v asociálních partách vedou často k propadu, ze kterého se mladý jedinec jen obtížně dokáže sám vymanit a zde je potřeba, aby společnost měla vypracované programy, jak pomoci, ze třetí je důležité vybudovat a udržet sebevědomí a sebeuplatnění jedince, ve školním prostředí k tomu mohou vést drobní úkoly, v mimoškolním prostředí účast v kroužkách a sportovních klubech. Jako poslední pak otevřít prostor pro příležitosti ve smyslu, aby byl k dispozici dostatek snadno přístupných školních i mimoškolních aktivit.

Na základě poznatků z výzkumu jsou tvořeny programy, které mají pomoci vývoji resilience u dětí a mládeže. Jsou určeny rodičům, učitelům a dalším osobám, jež se zabývají dětmi a mládeží a mají zájem vhodně působit na jejich vývoj. Je důležité, aby dospělá zainteresovaná osoba dávala vždy najevo postoj jasně vyjadřující víru v možnosti posílení resilience, v tomto postoji je důraz na to, co je dítěti správné a

dobré a pomíjení toho, co se dítěti přihodilo v minulosti nebo čeho se samo dítě v minulosti dopustilo, soustředit se na to, co je v dítěti silné, důležité je také vytvořit kolem každého dítěte tzv. kruh resilience, tento kruh je tvořen šesti výsečemi a to - zvýšit prosociální propojení, stanovit jasné a pevné hranice, učit životní dovednosti, poskytovat péči a podporu, stanovit si vysoká očekávání a poskytnout příležitost pro smysluplnou spolupráci.

Šolcová (2009) uvádí, že vyrůstat je pro dítě těžké i v optimálních podmínkách, pokud jsou podmínky nepříznivé, je situace dítěte mnohem těžší, některé těžkosti nejsou jednoduchým zásahem odstranitelné, některé se dají při soustředěném úsilí více lidí postupně odstranit. Výzkumy residence ukázaly, že nás příroda vybavila dispozicemi, které nám umožňují úspěšně se vyrovnat s potížemi, pokud se nám dostane pomoci.

Klasickou průkopnickou studii z oblasti resilience, která je částečně zmiňována v souvislosti s klasickým mentoringem je studie Warnerové a Smithové, která je zaměřena na studium mechanismů odolných dětí, které přes vysoce rizikové prostředí, ve kterém vyrůstaly, vyrostly v dospělé zdravé a samostatné jedince. Jedním z jejich závěrů významných pro formální mentoring byl fakt, že tito jedinci byli jako děti schopni navázat vztah s dospělým v jejich okolí, kdy je tento dospělý v jejich životě podporoval. Pro tyto jedince byla v období dospívání charakteristická větší sociální vyspělost (Brumovská, Seidlová- Málková, 2010).

Brumovská a Seidlová- Málková (2010) uvádí, že vztah s jedním významným dospělým, který má na dítě požadavky a čeká od něho dobré výsledky, je jedním z důležitých prediktorů resilience. Jedním z funkcí takového vztahu je například kompenzace za špatnou nebo chybějící podporu v jiných vztazích. Mentoringové intervence se tedy snaží podporovat faktory resilience u dětí a dospívajících a prostřednictvím mentorského vztahu učinit děti odolné vůči rizikům v jejich prostředí.

1.5 Mentoring

Brumovská a Seidlová-Málková (2010) popisují mentoring jako blízký, individuální, mezigenerační vztah staršího, zkušenějšího mentora, který má zájem předat své zkušenosti a vědomosti mladšímu, méně zkušenému chráněnci (mentee). Jde o specifický typ mezigeneračního vztahu, v němž starší mentor předává své zkušenosti a dovednosti a pomáhá tak mladšímu svěřenci rozvíjet jeho osobnost a orientovat ho v dané společnosti a kultuře. Mentoring přináší osobnostní, vědomostní a sociální rozvoj chráněnce a je součástí procesu jeho neformálního vzdělávání. Ve vztahu mezi mentorem a chráněncem se vytváří emocionální pouto, jež odlišuje roli mentora od podobných rolí pracovníků s dětmi a mládeží.

Princip mentorského vztahu ve společnosti existuje už od pradávna, kdy je mentor poprvé zmiňován v Homéřském eposu *Odyssea*, v němž je popisována epizoda, ve které Odysseus před svým odchodem do války svěřuje svého syna pod ochranu Mentora.

Označení mentor se v dnešní době v literatuře používá v souvislosti se specifickým výchovným vlivem osob v blízkém okolí dítěte, který sice neplní rodičovskou úlohu, ale přispívají k osobnostnímu, kognitivnímu a emočnímu vývoji dítěte. Přirozenými mentory dětí a dospívajících mohou být rodiče, příbuzní, sousedé, učitelé nebo trenéři. Bylo zjištěno, že 40% přirozených mentorů jsou členové rodiny, 26% mentorů jsou učitelé nebo odborní poradci. Další osoby působící jako mentoři jsou trenéři, členové církve, rodiče kamarádů, lékaři a terapeuti, tyto vztahy se vyskytují v rámci přirozené sociální sítě dětí a dospívajících a tvoří 69% zaznamenaných mentorských vztahů.

Mentoringové programy využívají principů a přínosů přirozeného mentoringu a mají různé cíle, cílové skupiny a místa působení. Jejich společným úkolem je zprostředkovat a rozvíjet mentorský vztah mezi dobrovolným mentorem a klientem programu (mentee) tak, aby dosáhl přínosů. Mezi přínosy mentoringu patří zejména osobnostní, sociální a kognitivní rozvoj mentorova chráněnce, získání nových dovedností a zkušeností, které později uplatní v osobním či profesním životě. Přínosy formálním mentoringových programů Big Brothers Big Sisters, jsou doloženy od 90. let 20. století.

Mentorský vztah je emocionální osobní spojení staršího a zkušenějšího mentora a mladšího svěřence-dítěte, kterému mentor pomáhá orientovat se ve společnosti a světě sociálních vztahů a kulturních hodnot. V tomto vztahu se vytváří emocionální pouto, které odlišuje roli mentora od podobných rolí pracovníků s dětmi a mládeží.

Mentoring je jedinečným vztahem mezi dvěma osobami, partnerství, v němž probíhá proces učení- ve smyslu získávání nových vědomostí a dovedností či osobního vývoje, proces definovaný typem podpory mentora-mentor se poskytováním sociální opory snaží naplnit potřeby svěřence, reciproční vztah- tento vztah není rovnocenný a symetrický, mentor může užívat přínosy dobrovolné angažovanosti v mentorském vztahu, i když primárním cílem je podpora pozitivního vývoje a růstu dítěte a dospívající osoby a v neposlední řadě je mentoring dynamický- mění se v čase a jeho přínos pro dítě roste s jeho trváním, čím delší trvání je, tím má lepší a trvalejší přínosy.

Klasický mentoring je spojení zkušenějšího mentora, který mladému, méně zkušenějšímu svěřenci poskytuje podporu a radu, povzbuzuje ho a má zájem na jeho osobnostním, sociálním a kognitivním rozvoji. Příkladem tohoto typu mentoringu jsou v ČR programy Home-Start pro pomoc mladým rodičům s dětmi, LATA- Ve dvou se to lépe táhne pro mladé a dospívající v krizové situaci a Pět P (Brumovská a Seidlová, 2010).

1.6 Program Pět P

1.6.1 Historie programu Pět P

Program přišel do České republiky v roce 1996 z USA, kde jeho první počátky sahají až do roku 1902, kdy skupina žen z New York City začala pomáhat dívkám, které se dostaly před soud pro nezletilé. Program byl později rozšířen na další děti obou pohlaví a realizován řadou církevních i necírkevních organizací. V roce 1977 se více než 500 fungujících programů spojilo do jedné asociace pod názvem Big Brothers Big

Sisters of America (BBBSA). V České republice byl nazván program Pět P (Podpora, Přátelství, Prevence, Pomoc a Péče) (Tošner a Sozanská, 2006).

Obrázek č. 1: Logo Big Brothers Big Sisters International

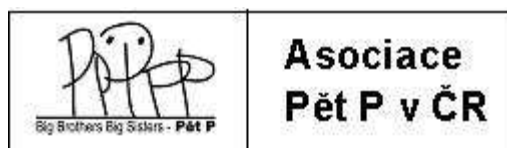
(Zdroj: www.petp.cz)

V České republice se program začal realizovat v roce 1996 a to hlavně díky organizaci Open Society Fund, která počátky programu v ČR finančně podporovala (Tošner a Sozanská, 2006).

Garanci nad implementací programu pro celou republiku převzalo Národní dobrovolnické centrum HESTIA, které ve spolupráci s mezinárodními i národními regionálními partnery vytvářelo metodiku Programu Pět P a koordinuje činnost jednotlivých regionálních center programu (Tošner a Sozanská, 2006). Nyní již tuto činnost převzala Asociace Pět P.

Od roku 1996 se program Pět P různě rozvíjel, například v roce 2010 fungoval program v celkem 17 městech v České republice, které sepsaly Smlouvu o spolupráci na Programu Pět P s národním dobrovolnickým centrem HESTIA. Některé pobočky byly založeny jako akreditované organizace dle zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů. Několik poboček zaregistrovalo tento program jako sociálně aktivizační službu pro rodinu s dětmi dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (Břízová, 2010). Nyní program funguje ve 22 městech v České republice, jak můžeme vidět v tabulce č. 1.

Obrázek č. 2: Logo asociace Pět P v České republice

(Zdroj: <http://www.petp.cz>)

Tabulka č. 1: Členové asociace Pět P v České republice

Kraj	Město	Organizace
Praha	Praha	HESTIA Národní dobrovolnické centrum, o.s.
Středočeský	Kladno	Dobrovolnické centrum Kladno, o.s.
	Neratovice	OSVZ MĚÚ Neratovice
	Brandýs nad Labem	Brandýský Matýsek, o.s.
Ústecký	Ústí nad Labem	Dobrovolnické centrum, o.s.
	Kadaň	Radka, o.s.
Olomoucký	Olomouc	P-centrum, o.s.
Moravskoslezský	Opava	ELIM OPAVA, o.s.
Zlínský	Uherské Hradiště	Oblastní charita Uherské Hradiště
	Uherské Hradiště	Maltéžská pomoc, o.p.s.
	Kroměříž	Spektrum preventivních programů pro děti a mládež, o.s.
	Zlín	Domek, o.s.
	Vsetín	Dobrovolnické centrum Adorea
Vysočina	Třebíč	STŘED, o. s.
	Moravské Budějovice	Detašované pracoviště STŘED, o.s.
	Nové Město na Moravě	Sdružení Nové Město na Moravě, o.s.
Jihočeský	České Budějovice	Dobrovolnické centrum ADRA, o.s.
	Písek	Arkáda - sociálně psychologické centrum, o.s.

	Jindřichův Hradec	o. s . OKNA ve spolupráci s Fakultou managementu VŠE
Plzeňský	Plzeňský	Občanské sdružení Totem
Královehradecký	Jičín	Oblastní charita Jičín
Jihomoravský	Znojmo	Dobrovolnické centrum ADRA Znojmo

(zdroj: Břízová, 2013)

1.6.2 Charakteristika programu Pět P

Pět P je preventivní dobrovolnický program pro děti ve věku 6 až 15 let postavený na principu individuálního přátelského vztahu jeden na jednoho, kdy jeden dospělý speciálně vyškolený dobrovolník se ve svém volném čase pravidelně a dlouhodobě schází s jedním konkrétním dítětem zařazeným do programu Pět P (Manuál programu Pět P, 2009).

Do programu vstupují děti z problematického rodinného prostředí, které mají výchovné problémy, ale i děti velmi nadané, které jsou v kolektivu ostatních osamělé. Kontakt s dobrovolníkem je pro ně často jediným přátelským a partnersky rovnocenným vztahem (Tošner a Sozanská, 2006).

1.6.3 Cíle programu Pět P

Základním konkrétním cílem programu Pět P je pomoc při začlenění dítěte do skupiny vrstevníků, je tedy zaměřen hlavně na řešení sociálních a komunikačních obtíží dětí. Dlouhodobý vztah dobrovolníka s dítětem v jeho přirozeném prostředí, má vytvořit prostor pro růst sociálních dovedností, posilovat sebevědomí dítěte a rozšířit jeho motivaci k navazování přirozených vrstevnických vztahů. Dítě tak získá nového člověka, který na něj má čas, může si s ním hrát, povídat, s něčím se mu svěřit, rozvíjet

své dovednosti nebo získat nové. Vztah s dobrovolníkem je pro něj mnohdy první příležitostí, jak poznat kamarádství, cítit něčí zájem nebo něco zajímavého zažít. Program Pět P je zaměřen na konkrétní pomoc dětem. Uživateli služby jsou celé rodiny s dětmi, všem zákonným zástupcům nabízí program Pět P základní sociální poradenství, zájemcům psychosociální poradenství vedené psychologem. Program Pět P rovněž usiluje o podporu a šíření dobrovolnictví jako kvalitní formy mezilidské pomoci v České republice (Manuál programu Pět P, 2009).

Hlavními obecnými cíli programu Pět P jsou prevence sociální patologie (do této kategorie spadá alkohol, drogy, záškoláctví, lhaní, krádeže), obohacení sociálního zázemí dítěte a zvýšení kvality života ohrožených dětí. Dalším cílem je navázání blízkého přátelského vztahu klienta s dobrovolníkem, možnost zažít si ve vztahu s dobrovolníkem pocit důvěry a přijetí, což vede ke zvyšování sebedůvěry a sebevědomí dětského klienta. V prostředí bezpečného vztahu s dobrovolníkem se dítě prakticky učí dovednostem, které mu později mohou pomoci v rozvíjení přirozených vztahů ve vrstevnické skupině a rodině. Program Pět P dává dítěti možnost smysluplně strávit volný čas a získat nové zážitky, ukazuje dítěti jiné formy trávení volného času, než které dosud poznalo (Manuál programu Pět P, 2009).

1.6.4 Přínosy programu Pět P

Program Pět P se zakládá na vztahu dobrovolníka a dítěte. Dle Vymětala (2004) jsou dítě s dobrovolníkem programu Pět P kamarádi, kteří jsou si rovnocenní. Rovnocennost je zde chápána ve smyslu otevřenosti vztahu a ve snaze neprosazovat se ani nepodřizovat jeden druhému. Dobrovolník ke svému kamarádovi není direktivní, ale zároveň jsou v jejich vztahu stanoveny určité hranice a pravidla, co se nesmí a co nelze překračovat. Tyto hranice zlepšují orientaci dětí ve světě a dodávají jim základní jistotu a vedou je k odpovědnosti za rozhodování a následky jejich jednání a to zejména ve vztahu k vrstevníkům a povinnostem.

Dle Vágnerové (2004) osobní vztah přispívá i k uspokojení potřeby seberealizace, uznání a pozitivního hodnocení. Pro dítě má výkon často smysl jen tehdy, když jej někdo ocení a když úsilí vyvinuté k dosažení výkonu posílí jeho prestiž. Nejde opomenout ani uspokojení potřeby sdílet společný zájem a cíl. Může jít o běžnou formu uspokojení ze společných činností při trávení volného času nebo ze součinnosti v úsilí o dosažení určitého výkonu, který je společným cílem.

Nakonečný (2004) se při popisu vztahu opírá o definici Thibauta a Kelleyho z roku 1959, podle které mezilidský vztah vzniká, když dvě osoby, které ho tvoří, na sebe navzájem působí. Nakonečný (2004) označuje vztah mezi dvěma lidmi za dyádu, tedy dva jedince, které spojuje víc než náhodné nebo i domluvené, ale ojedinělé setkání jde tedy spíše o pravidelné setkávání.

Vágnerová (2004) dochází k závěru, že trvalé a spolehlivé vztahy mezi lidmi, mohou být pro člověka zdrojem potřebných informací nejen o světě, ale hlavně o sobě samém, tím mohou tyto vztahy ovlivňovat sebepojetí člověka a také v pozitivním případě posilovat jeho sebeúctu.

Podle Vymětala (2004) může vztah přinášet uspokojení řady dalších potřeb, nejen v oblasti sociálního kontaktu a sounáležitosti s ostatními lidmi, pocitu citové jistoty a bezpečí. Osobní vztah přispívá i k uspokojení potřeby seberealizace, uznání a pozitivního hodnocení. Důležité je i uspokojení potřeby sdílet společný zájem a cíl.

Mezi hlavní přínosy programu Pět P patří to, že dává dětem možnost smysluplně trávit volný čas a získat nové zážitky, ukazuje jim jiné formy trávení volného času, než které znaly doposud (Manuál programu Pět P, 2009).

Podle Procházkové (2009) program působí prostřednictvím dobrovolníka na zlepšení životní situace dítěte, na rozvoj jeho osobnosti. Dítě získává nový pohled na svět i sebe sama, prožívá mnoho nových zážitků, učí se lépe komunikovat, objevuje dosud nepoznané hodnoty, posiluje se jeho sebedůvěra.

1.6.5 Organizační struktura programu Pět P

1.6.5.1 Koordinátor

Jak uvádí Tošner a Sozanská (2006), koordinátor je klíčovou postavou dobrovolnického managementu a koordinuje dobrovolnictví v organizaci. Zabývá se vedením dobrovolníků a hodnocením jejich činnosti, pomáhá jim řešit případné problémy, vytváří příležitosti pro jejich ocenění. Kromě práce s dobrovolníky má na starosti propagaci činnosti organizace, komunikaci s médii, dalšími dobrovolnickými centry a organizacemi.

Činnost koordinátora je v programu Pět P hodně rozmanitá. Koordinátor se zabývá získáváním dětí a dobrovolníků, je v kontaktu s dobrovolníky, dětmi, jejich rodiči, učiteli, pracovníky oddělení péče o dítě, s odbornými pracovišti jako je pedagogicko-psychologické poradna, střediska výchovné péče a podobně. Provádí nábor dobrovolníků, jejich výběr a výcvik, vede první informativní schůzky s rodiči a pohovory s dětmi. Koordinátor také odpovídá za vytvoření konkrétní dvojice, seznamuje děti a jejich rodiče nebo zákonného zástupce s dobrovolníky na tzv. kontraktační schůzce, vede odborný dohled nad dvojicí, který předpokládá pravidelný kontakt s dvojicí a zákonným zástupcem dítěte během vztahu, dále organizuje další aktivity pro dvojice, tzv. společné akce. Jsou to například různá sportovní odpoledne, návštěvy kulturních zařízení, výlety a hry, k těmto aktivitám patří i vícedenní pobyty např. společné víkendy dětí a dobrovolníků a letní tábory. Součástí činnosti koordinátora je také vedení dokumentace o dvojici a jejím fungování (Černá a kol., 2004).

1.6.5.2 Supervizor

Další osobou, která nad programem odborně dohlíží, je supervizor. Nejčastěji to bývá psycholog, pedagog, lékař či jiný odborník, který se v rámci své profese

věnuje problematice blízké dětem a mládeži, případně programu Pět P (Manuál programu Pět P, 2009).

Funkce supervizora dobrovolníků je pro fungování programu nezbytná. Supervizor může a nemusí být zároveň lektorem výcviku dobrovolníků či psychologem, zajišťujícím vstupní psychologický screening dobrovolníků. Je rovněž důležité mít supervizora týmu pro garanci kvality poskytování služby, který je nezávislým kvalifikovaným odborníkem a zajišťuje supervizi činnosti sociálních pracovníků. Pouze supervizor může rozhodnout o tom, která z informací může být uvolněna a komu poskytnuta, výjimku tvoří situace, kdy je každému občanovi uložena oznamovací povinnost, v případě programu Pět P přichází v úvahu např. týrání a zneužívání dětí; i v tomto případě je doporučena konzultace se supervizorem (Manuál programu Pět P, 2009).

1.6.5.3 Dobrovolník

Dobrovolníci programu Pět P jsou lidé ve věku 18 a více let, musí mít čistý trestní rejstřík a musí projít psychologickou diagnostikou se zaměřením na osobnostní předpoklady k dobrovolnické činnosti a speciálním výcvikem. Dobrovolníci se pravidelně setkávají s dítětem a pravidelně navštěvují supervizi. Činnost dobrovolníků v programu Pět P spočívá v nenásilném a přirozeném působení na dítě při nejrůznějších volnočasových aktivitách (Manuál programu Pět P, 2009).

K povinnostem dobrovolníka patří hlavně plnit základní myšlenku programu – scházet se s klientem programu 1x týdně na 2 až 3 hodiny, dále psát si zápisky ze schůzek, chodit na supervizi a dodržovat mlčenlivost. Dobrovolník má právo na podporu koordinátora i supervizora, na pravidelnou supervizi, kontaktovat rodinu nebo školu a také má právo ukončit ze závažných důvodů spolupráci před vypršením platnosti smlouvy (Manuál dobrovolníka programu Pět P, 2013).

1.6.5.4 Klient

Klienty v programu Pět P jsou ti, kterým by mohl nějakým způsobem prospět vztah s dospělým dobrovolníkem. Jsou to děti ve věku od 6 do 15 let, tedy po dobu základní školní docházky. Děti do programu mohou doporučit odborníci, pedagogicko-psychologické poradny, dětské psychologové a psychiatři, pracovníci středisek výchovné péče a diagnostických ústavů, sociální pracovníci odboru sociálně právní ochrany dítěte, učitelé a výchovní poradci na školách, nebo také sami rodiče, kteří se o programu dozvědí a chtějí své dítě zapojit. Program je určen dětem, které pocházejí ze sociálně slabých nebo neúplných rodin ohrožených sociálně patologickými jevy, dětem z problematického rodinného zázemí nebo jejichž rodina v současné době prochází krizí, dětem sociálně izolovaným, dětem se specifickými poruchami učení a poruchami chování, dětem s výchovnými problémy, dětem které nemají kamarády a nejsou schopny navazovat nebo si udržet přátelské vztahy, neumí komunikovat, mají problémy s chováním, jsou hyperaktivní nebo naopak hypoaktivní a ohrožené šikanou, dětem zapojeným do asociálních činností party, dětem z mnohočetných rodin i dětem z minoritních skupin (Manuál programu Pět P, 2009).

Program Pět P je zaměřen zejména na preventivní pomoc, a proto do něj nejsou přijímány děti s většími patologickými, které by měly být svěřeny do péče specialistů. Jejich účast by mohla ohrozit jak je samé a dobrovolníky, tak i chod celého programu (Tošner a Sozanská, 2006).

1.6.6 Práce s dobrovolníky v programu Pět P

1.6.6.1 Výcvik dobrovolníků

Výcvik probíhá zpravidla formou třídního soustředění skupiny potenciálních zájemců o dobrovolnickou činnost pod vedením koordinátora a supervizora. Absolvování tohoto výcviku je jednou z podmínek vstupu zájemce coby dobrovolníka

do programu. Výcvik dobrovolníků je rozdělen do dvou částí: získání základní teoretické výbavy a praktický nácvik sociálně psychologických dovedností (Černá a kol., 2004).

Výcvik je třídní a obvykle má následující strukturu: začíná v pátek odpoledne a končí v neděli dopoledne, první den je program zaměřen na vzájemné představení, seznámení se strukturou víkendu, pravidly na výcviku a seznámení s organizačními záležitostmi. V sobotu probíhá diskuze o motivacích dobrovolníků a o jejich obavách z dobrovolnické činnosti. Důležitou částí sobotního programu je přehrávání různých situací. Během nedělního programu se účastníci výcviku seznámí s konkrétními kasuistikami, jsou seznámeni se smlouvou o spolupráci na programu Pět P a na úplném závěru je provedeno shrnutí celého víkendu a zpětná vazba. Důležitým bodem výcviku jsou psychologické testy. Účast na výcviku ještě nikoho k ničemu nezavazuje. Pokud se účastník výcviku rozhodne, že chce do programu vstoupit, je s ním sepsána smlouva o spolupráci. Poté následuje během 14 dnů rozhovor s psychologem a zařazení do databáze dobrovolníků (Manuál dobrovolníka v programu Pět P, 2013).

1.6.6.2 Supervize dobrovolníků

Průběžná systematická supervize je nezbytnou podmínkou participace na programu. Opakovaná neúčast na supervizních setkáních je důvodem pro vyřazení dobrovolníka a ukončení kontraktu. Existují 3 formy supervize a to:

1) pravidelná setkání s koordinátorem programu

Zejména na počátku svého kontaktu s dítětem řeší dobrovolník s koordinátorem všechny případné organizační i jiné problémy, koordinátor je mediátorem kontaktu s rodiči svěřených dětí, školskými a dalšími zařízeními. Na požádání koordinátor zprostředkuje dobrovolníkovi individuální supervizi (Manuál programu Pět P, 2009).

2) individuální supervize

Každé z center programu Pět P má svého supervizora z řad psychologů, lékařů, případně dalších odborníků, kteří jsou účastníkům programu Pět P na požádání průběžně k dispozici. Dobrovolníci s nimi řeší náhle vzniklé, ohrožující či jinak závažné problémy ve vztahu se svěřeným dítětem nebo i s jeho sociálním okolím. Se supervizorem mohou řešit i případnou vlastní psychologickou problematiku, která by mohla negativně ovlivnit vztah se svěřeným dítětem. Individuální supervize také slouží k řešení problémů, na které při skupinové supervizi nebylo dost času. Dobrovolník se na supervizora může obrátit se žádostí o individuální supervizi prostřednictvím svého koordinátora. Je důležité, aby systém řízení programu umožnil realizaci individuální supervize nejpozději do týdne od doby, kdy o ni dobrovolník požádá (Manuál programu Pět P, 2009).

3) skupinová supervize

Skupinová supervize představuje základní formu supervize programu Pět P, probíhá minimálně jedenkrát měsíčně a supervizní skupina má maximálně 20 členů.

Nejčastější a stěžejní formou skupinové supervize je tzv. „případová práce“ - rozbor konkrétních problémů a situací jednotlivých dvojic dobrovolník – dítě, v případě potřeby je možno využít skupinové diskuse, zásahů supervizora a různých aktivačních technik jako je hraní rolí a psychodrama. Ke skupinové supervizi patří také tzv. „tématické skupiny“, kdy skupina řeší některé typické problémy jednotlivých fází kontaktu dobrovolník - dítě. Vhodným doplňkem skupinové supervize mohou být i přednášky, besedy a skupinové diskuse k tématům jako drogy, puberta a záškoláctví (Manuál programu Pět P, 2009).

1.6.7 Program Kompas

Český program KOMPAS je odborně garantovaný a metodicky vedený Dobrovolnickým centrem Ústí nad Labem, o. s. Zaměřuje se na komunikaci, partnerství a spolupráci, má podobné znaky jako zmíněný program Pět P (Brumovská, Seidlová-Málková, 2010).

Program KOMPAS se opírá o podklady kanadského programu P. E. A. K. Samotný název programu je odvozen ze spojení počátečních písmen slov komunikace, partnerství a spolupráce a v ČR je nyní realizován v dobrovolnickém centru v Ústí nad Labem, Národním dobrovolnickém centru Hestia, o. s. a Dobrovolnickém centru Totem o. s. v Plzni. Náplní programu je pravidelné setkávání dvou dospělých, vyškolených dobrovolníků, kteří se věnují skupince šesti dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Skupinka se schází pravidelně 1x týdně na 2 až 3 hodiny a to po dobu nejméně pěti měsíců. Náplň setkání vychází ze zájmů a potřeb dětí a mohou to být hry, výlety a podobně, ale všechny aktivity mají směřovat k získávání sociálních dovedností. Mezi hlavní cílové skupiny programu patří rodiny s dětmi od 7 do 15 let, jež mají určité znevýhodnění, jako např. narušené komunikační schopnosti, kulturní a etnické znevýhodnění, neprospívání ve škole či děti s poruchou ADHD. Hlavním cílem programu je aktivní a hodnotné trávení volného času a získání sociálních dovedností (Dobrovolnické centrum Ústí nad Labem, 2012).

KOMPAS zachovává principy vzájemného vztahu dospělý-dítě a zároveň plní funkci malé sociální skupiny blížící se větší rodině, není to oddíl se dvěma vedoucími. Tento program s dalšími dobrovolnickými programy a činnostmi vytváří základnu pro rozvoj obecně prospěšných a pro jejich účastníky zároveň přitažlivých volnočasových aktivit (Brumovská, Málková, 2008).

1.7 Ústavní výchova

Ústavní výchovu nařizuje soud pro děti do 18 let podle Zákona o rodině č.94/1963 Sb., o rodině. Ústavní výchovu nařizuje ze dvou důvodů a to jsou důvody výchovné a důvody sociální. Ústavní výchovu může zrušit soud na základě žádosti zákonných zástupců, v případě, že už splnila svůj výchovný účel, či pominuly důvody, kvůli kterým byla nařízena. Tato výchova končí zletilostí, ale z důvodu dokončení studia může trvat i déle. Ústavní výchovu můžeme dělit podle toho, kde je péče poskytována, zda probíhá v ústavním zařízení či v pěstounské rodině (Vojtová, 1998).

Podle Matouška (1999) je daní za pobyt v ústavu ztráta soukromí. Někde je ztráta soukromí menší, v dětských domovech organizovaných podle zkušeností z SOS dětských vesniček se vytvářejí rodinné skupiny, kterým se věnují stále stejní vychovatelé a děti v nich bydlí po dvou nebo po třech a samy si vybírají s kým. V případě dospívajících dětí je jejich soukromí chráněno jako v přirozené rodině.

Matoušek (1999) uvádí, že nejzávažnějším rizikem dlouhodobého pobytu v ústavu je hospitalismus, což znamená stav dobré adaptace na umělé ústavní podmínky, které jsou doprovázeny snižující se schopností adaptace na neústavní, tedy civilní život. V ústavní péči bývá klient plně zaopatřen, klient se stýká s omezeným počtem spoluobytel a s obvykle nepočetným týmem profesionálů. Pro klienty je snazší orientovat se v tomto redukováném světě s redukovanou odpovědností, než v komplexním a vnějším světě.

1.7.1 Dětský domov

Dětské domovy jsou koedukovaná školská zařízení s nepřetržitým celoročním provozem, zajišťují výkon ústavní výchovy svěřenců bez vážných poruch chování a řídí zákonem č. 109/2002 Sb. Do dětského domova jsou umisťovány děti od 3 do 18 let. Dětský domov může poskytovat plné zaopatření i zletilé nezaopatřené osobě, které byl již ukončen výkon ústavní výchovy a tato osoba ještě studuje. Nejdéle však může

svěřenec zůstat v dětském domově do 26 let, a to za podmínek sjednaných ve smlouvě mezi nezaopatřenou osobou a zařízením (Vašátková, Vyhnálková, 2008).

Výchova v dětském domově prochází pozitivními změnami ve prospěch dítěte, snaží se přiblížit výchově rodinné, větší nebo menší riziko psychické deprivace zde stále existuje. Svědčí o tom různé problémy dětí po odchodu z ústavní péče, za zmínku stojí např. nedůvěra k lidem, lehkomyšlné navazování známostí a uzavírání manželství po krátkodobých známostech, častější rozvodovost, z toho vyplývající nesvědomitá péče o své vlastní děti, kterým neumí vytvořit dobré rodinné zázemí, což je většinou důsledkem jejich vyrůstání v ústavních zařízeních. Někteří z nich mají značné výchovné problémy, které jsou obtížně zvládnutelné, jsou častými pachateli trestných činů. I když je náhradní rodinné výchově dávána přednost před ústavní výchovou, existují děti, pro které se stále jeví ústavní výchova jako nejvhodnější forma z hlediska jejich optimálního vývoje (Radvanová, Koluchová, Dunovský, 1980).

Dětský domov zajišťuje dětem péči jinak poskytovanou rodiči nebo jinými osobami, kterým bylo dítě svěřeno do péče. Hradí jim ubytování, stravování a ošacení, náklady na vzdělání, učební pomůcky a dopravu do místa, kde sídlí škola, zdravotní péči, léky a ostatní zdravotnické pomůcky. Děti také dostávají kapesné, osobní dary a při odchodu z domova jim je předána věcná pomoc. Z rozhodnutí ředitele dětského domova mohou být dětem dále hrazeny potřeby pro volný čas, rekreace, náklady na kulturní, uměleckou a sportovní činnost, náklady na soutěžní akce a náklady na dopravu k osobám odpovědným za výchovu dětí (Vašátková, Vyhnálková, 2008).

Jedlička (2004) uvádí, že činnosti v domově, jako denní režim, systém komunikace a hospodaření se svěřenými prostředky, mají za úkol přizpůsobit dětský domov co nejvíce zvyklostem života v běžné rodině.

V každém dětském domově je od roku 2002 tedy základní organizační jednotkou rodinná skupina, tzv. „rodinka“, kdy jsou zřízeny nejméně dvě, a nejvíce šest takovýchto rodinných skupin. Výjimky z tohoto počtu uděluje ministerstvo. Rodinné skupiny jsou tvořeny nejméně pěti a nejvíce osmi dětmi, rozdělují se podle jejich mentální a zdravotní úrovně. Při zařazování dětí do dětských domovů a do skupin v

domovech je vzhledem k žádoucímu udržení rodinných vazeb snaha o zařazení sourozenců do jedné skupiny (Jedlička, 2004).

1.7.1.1 Dětské domovy na Českobudějovicku

Na Českobudějovicku se nacházejí dva dětské domovy a to: Dětský domov se školou sídlem v Šindlových Dvorech 25 a Dětský domov a školní jídelna Boršov nad Vltavou.

- Dětský domov se školou sídlem v Šindlových Dvorech 25

Vojtová (2004) uvádí, že v dětských domovech se školou probíhá edukace dětí s nařízenou ústavní výchovou, které mají závažné poruchy chování, nebo pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně-léčebnou péči. Jsou zde umístěovány děti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Jsou zde třídy, kde jsou většinou vyučováni žáci více ročníků pohromadě.

V minulém roce byla plně využita kapacita třech rodinných skupin (max. po 8 dětech). Na každé rodinné skupině je k dispozici klubovna s televizí a DVD přehrávačem, tři pokoje, kuchyňka, koupelna s pračkou a WC. Všechny skupiny jsou druhým rokem koedukované a u dětí se střídají vždy dva kmenoví vychovatelé, kteří se u dětí zaměřují hlavně na rodinnou výchovu. Výuka probíhá ve třech třídách, mimoškolní činnost ve třech výchovných skupinách rodinného typu. Pro mimoškolní činnosti slouží posilovna a počítačová učebna. Součástí zařízení je také školní jídelna. Provoz DDS je nepřetržitý (Dětský domov se školou Šindlovy Dvory, 2013).

- Dětský domov a školní jídelna Boršov nad Vltavou

Dětský domov v Boršově nad Vltavou spadá podle Vojtové (2004) do kategorie dětského domova, kde stát zajišťuje edukaci dětí s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování a to s ohledem na jejich individuální potřeby. Jsou to děti zpravidla ve věku od 3 do nejvýše 18 let, které jsou většinou umístěny ze sociálních

důvodů, kdy se o ně jejich rodiče nemohou nebo neumí postarat. Děti zde žijí v rodinných skupinách po 6 - 8 dětech. Do škol dochází mimo dětský domov podle jejich vzdělávacích možností.

Areál Dětského domova a Školní jídelny Boršov nad Vltavou je umístěn v bývalém letním sídle rytmistra Hubatky z Českých Budějovic, postaveném v letech 1896 – 1914. Jedná se o dvě budovy, které sami děti označily jako „Zámeček“ a „Domeček“. Obě budovy prošly v 90. letech zásadní rekonstrukcí. Dětský domov zde existuje od roku 1953, v současné době je zřizovatelem Jihočeský kraj.

Dětský domov a Školní jídelna Boršov nad Vltavou zajišťuje nepřetržitým celoročním provozem optimální podmínky pro výchovu a vzdělávání dětí od tří do osmnácti let. V případě přípravy na středoškolské nebo vysokoškolské studium, mají mladiství možnost zůstat v domově až do 26 let. Je nutné přihlížet k tomu, že děti přicházejí do domova z málo podnětného rodinného prostředí.

Do zařízení domova jsou umísťovány diagnostickým ústavem děti, o které se jejich zákonní zástupci nedokážou postarat, nezajišťují jim zdravý vývoj, řádnou výchovu a zanedbávají i školní vzdělávání. V nefunkční rodině dochází někdy i k týrání dětí a je ohroženo jejich zdraví a život. V případě, kdy ani nejbližší příbuzní nemohou převzít odpovědnost za výchovu dětí, rozhodne soud o nařízení ústavní výchovy nebo předběžného opatření. Dětský domov se potom stará o děti podle jejich individuálních potřeb.

V současné době má domov kapacitu 32 dětí, které jsou ve 4 rodinných skupinách. V jedné rodinné skupině může být maximálně 8 dětí. Heterogenními skupinami a umísťováním sourozenců do stejné skupiny se snažíme podporovat citové vazby. Součástí domova je také školní jídelna. Dětský domov se nachází v okrajové části obce a má velmi dobré autobusové spojení MHD do krajského města České Budějovic, kde většina dětí navštěvuje základní školy, střední odborná učiliště a střední odborné školy s maturitou či gymnázia. Děti mají možnost denního dojíždění do krajského města větší výběr studijních oborů, větší nabídku zájmových, sportovních a společenských možností (Dětský domov a Školní jídelna Boršov nad Vltavou, 2013).

2 CÍL PRÁCE

Cílem práce bylo zjistit možnosti implementace programu Pět P do dětských domovů na Českobudějovicku. Ve vztahu k výše definovanému výzkumnému cíli byla stanovena následující výzkumná otázka:

- Jaké jsou možnosti implementace programu Pět P do dětských domovů na Českobudějovicku?

Dílčí výzkumné otázky jsem si stanovila následovně:

- Mají pracovníci dětských domovů na Českobudějovicku informace o programu Pět P?
- Mají klienti dětských domovů na Českobudějovicku zájem o zapojení do programu Pět P?

3 METODIKA

Pro zpracování BP byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie, metoda dotazování, technika polořízeného rozhovoru s otevřenými otázkami. Polostrukturovaný rozhovor je tvořen předem definovanými otevřenými otázkami.

Jak uvádí Miovský (2006), u polostrukturovaného rozhovoru si formujeme určité schéma, které je závazné a určuje okruhy otázek, na které se výzkumník ptá účastníků výzkumu. Při polostrukturovaném rozhovoru je možné pozměnit pořadí okruhů otázek a je příhodné upřesnit a vysvětlit odpovědi účastníka výzkumu. Výzkumník může klást různé doplňující otázky a téma rozpracovat do hloubky.

Důvodem volby právě tohoto typu dotazování bylo především to, že jsem chtěla s klienty dětských domovů vytvořit důvěrnou atmosféru. Rozhovor jsem koncipovala jako přirozený a nenásilný dialog. Počítala jsem s narůstáním únavy v průběhu rozhovoru a s poklesem pozornosti klientů, proto jsem přizpůsobila i plán rozhovoru a snažila jsem se omezit trvání rozhovoru na únosnou míru, za maximální hranici se běžně považuje 1 hod., proto jsem si stanovila časovou hranici na 45 minut na jednoho klienta dětského domova. Měla jsem připravené rámcové odpovědi pro vysvětlení nepochopených otázek, uváděla jsem příklady apod. Používala jsem srozumitelný jazyk blízký jazyku respondenta, vyloučila jsem zejména specifické odborné výrazy.

Všechny rozhovory provedené v rámci této práce, byly realizovány na anonymní bázi. Rozhovory byly provedeny v dětském domově se školou v Šindlových Dvorech a v dětském domově v Boršově nad Vltavou.

Na počátku celého výzkumu jsem vypracovala pilotní studii, kde jsem zjišťovala, zda ostatní členové Asociace Pět P v České republice spolupracují s ústavními zařízeními, s dětskými domovy nebo s obdobnými zařízeními jako je např. Klokánek. Pokud ano, jaká mají doporučení pro zavedení, dále jaké vidí výhody, nevýhody a podobně. Vzor pilotní studie je obsahem Přílohy č. 1.

3.1 Popis výzkumného souboru

Byl definován hlavní cíl práce a 2 výzkumné otázky. Výzkum je rozdělen na dvě části, přičemž **první část výzkumu** je zaměřena na rozhovory s pracovníky pracujícími v dětských domovech. Tyto rozhovory jsou rozčleněny do 3 baterií otázek, obsah tohoto rozhovoru s otevřenými otázkami je součástí Přílohy č. 2.

Ve **druhé části výzkumu** jsem se zaměřila na 10 klientů dětských domovů, zde je rozhovor s otevřenými otázkami rozdělen do 2 baterií otázek, vzor tohoto rozhovoru je součástí Přílohy č. 3.

Výběrový soubor jsem rozdělila do dvou skupin respondentů. První skupinu respondentů tvořili pracovníci dětských domovů, druhou pak klienti dětských domovů. Vzhledem k odlišnosti typu dětských domovů na Českobudějovicku a ke složení jejich klientů jsem výzkum dále rozdělila na jednotlivé dětské domovy. Klienti dětského domova se školou Šindlovy Dvory jsou rozděleni na výchovné skupiny a mají nejružnější poruchy chování. Oproti tomu klienti dětského domova v Boršově nad Vltavou jsou rozděleni do rodinných skupin a nemají závažné výchovné problémy. Z toho jsem usoudila, že není vhodné posuzovat klienty těchto dětských domovů v jednom souboru.

V dětském domově se školou se sídlem v Šindlových Dvorech jsem zorganizovala rozhovor se dvěma pracovníky a pěti klienty. V dětském domově v Boršově nad Vltavou byl výběrový soubor tvořen třemi pracovníky a pěti klienty. Pracovníci byli vybráni náhodně, rozhovor s klienty jsem uskutečnila na základě doporučení pracovníků.

3.2 Zpracování dat

Při rozhovorech jsem si odpovědi respondentů zaznamenávala do předem připravené předlohy k rozhovoru. Při zpracování odpovědí účastníků výzkumu byly

popsány shody a rozdíly v odpovědích na jednotlivé otázky. S každým účastníkem byl dělán individuální rozhovor. Rozhovoru byl přítomen pouze respondent a tazatel.

S ohledem na kvalitativní sběr dat bylo pro zpracování, systematizaci a vlastní interpretaci dat využito „kódování“ v rámci metody rámcové analýzy dle Ritchie a Spencer. Cílem tohoto postupu je indexace primárních dat (Hendl, 2005).

4 VÝSLEDKY

4.1 Pilotní studie

Před samotnou návštěvou předmětných dětských domovů na Českobudějovicku jsem z důvodu monitoringu zapojení dětských domovů do programu Pět P v jiných regionech provedla pilotní studii (Příloha č. 1).

V rámci této studie jsem ve spolupráci s členkou Asociace Pět P ČR rozeslala dotazníky 22 členům Asociace, z toho se mi vyplněných dotazníků vrátilo 13. Z dotazníků vyplynulo, že 5 organizací s dětskými domovy popř. obdobnými zařízeními (např. Klokánek) spolupracuje, 3 organizace nespolupracují přímo s dětským domovem, ale spolupracují s pěstounskými rodinami nebo s azylovými domy a další 4 organizace s obdobnými zařízeními nespolupracují, ale o spolupráci zájem mají, nebo popřípadě měly, ale dětský domov spolupráci odmítl.

Tabulka č. 2: Klady a zápory spolupráce programu Pět P s organizacemi

	Klady	zápory/úskalí
Pro program Pět P	<ul style="list-style-type: none"> • spolupráce s dětmi v dětských domovech je většinou dlouhodobá a děti jsou obvykle vděčné • nový prostor pro dobrovolnictví • spolupráce s dalšími organizacemi • nové děti do programu • zájemci o dobrovolnictví dobře slyší na to, že jsou děti z dětských domovů a	<ul style="list-style-type: none"> • více práce • přizpůsobení se pravidlům a podmínkám organizace • úprava smluv • větší zodpovědnost při výběru dobrovolníků • organizace by musela mít sponzory na aktivity, • komunikace s organizací

	více než dítěti ze sociálně znevýhodněné rodiny chtějí pomoci dítěti právě z dětského domova	
Pro spolupracující organizaci	<ul style="list-style-type: none"> • pomoc s ukázkou praktického života • zajištění individuální péče pro děti, na kterou obvykle nezbyvá moc času • prevence sociálně - patologických jevů • navázání vztahu • zavedení nových přístupů k dětem 	<ul style="list-style-type: none"> • organizační zátěž • větší důraz na individuální práci a koordinování • vstup cizí osoby do zařízení • nahlédnutí do fungování organizace a spokojenosti dětí
Pro děti v zařízeních	<ul style="list-style-type: none"> • blízký člověk • velká míra sociální rehabilitace • podpora realistického pohledu na svět • korekce sebevědomí • děti si mohou užít někoho, kdo je tu jen pro ně, užijí si trochu soukromí • získání nového přátelství a zážitků 	<ul style="list-style-type: none"> • předčasné ukončení schůzek ze strany dobrovolníka • riziko fixace dětí k dobrovolníkům • možnost rivality mezi dětmi

(Zdroj: vlastní výzkum)

Klady pro program Pět P viděli dotazovaní v tom, že spolupráce s dětmi v dětských domovech je většinou dlouhodobá, dále vzniká nový prostor pro dobrovolnictví, spolupráce s další organizací, vstup dětí do programu Pět P a také uvádí, že zájemci o

dobrovolnictví více než dítěti ze sociálně znevýhodněné rodiny chtějí pomoci dítěti právě z dětského domova. Jako výhody pro spolupracující organizaci, tzn. pro dětské domovy, vidí např.: pomoc s ukázkou praktického života, zajištění individuální péče pro děti, na kterou obvykle nezbyvá moc času, prevence sociálně-patologických jevů, navázání vztahu, zavedení nových přístupů k dětem. K výhodám pro děti v zařízeních uváděli například to, že si klient dětského domova vytvoří blízký vztah s člověkem mimo dětský domov, vzniká tak velká míra sociální rehabilitace, dochází k podpoře realistického pohledu na svět, ke korekci sebevědomí, dále také to, že si děti mohou užít někoho, kdo je tu jen pro ně, užijí si trochu soukromí a v neposlední řadě získání nového přátelství a zážitků.

Za nevýhody a úskalí považují pro program Pět P např. to, že spolupráce samozřejmě přináší více práce, program Pět P se musí přizpůsobit pravidlům a podmínkám organizace, musí upravit smlouvy, spolupráce vyžaduje větší zodpovědnost při výběru dobrovolníků - nevyhovující dobrovolník by mohl dítěti z dětského domova uškodit více, než u dítěte s rodinným zázemím. Jako další nevýhody uváděli, že by organizace musela mít sponzory na aktivity - děti v dětských domovech nedisponují žádným větším finančním obnosem. Jako problematiku vidí i komunikaci s organizací, kvůli většímu počtu pracovníků. Mezi nevýhody a úskalí pro spolupracující organizaci zařadili pracovníci i organizační zátěž, větší důraz na individuální práci a koordinování, vstup cizí osoby do zařízení, nahlédnutí do fungování organizace a spokojenosti dětí. Jako nevýhody pro děti uváděli předčasné ukončení schůzek ze strany dobrovolníka, riziko velké fixace dětí k dobrovolníkům a možnost rivalit mezi dětmi.

Tabulka č. 3: Doporučení při zavádění programu Pět P do zařízení

Doporučení při zavádění programu
<ul style="list-style-type: none">
• kontaktovat a nabídnout tuto možnost
• přivést dobrovolníky (klidně již fungující dvojici), aby personál v zařízení viděl, kdo se bude starat o děti
• stanovit osobu, která bude s dobrovolníky komunikovat a bude mít čas určovat, které dítě je vhodné (sociální pracovnice)
• mít v zařízení 1 hlavní kontaktní osobu, která má o dětech přehled a zároveň má pravomoc rozhodovat
• dobře vysvětlit roli dobrovolníka a možnosti, s čím konkrétně může pomáhat
• stanovit maximální počet dětí, které je možné ročně zapojit a domluvit s kým přesně bude dobrovolník schůzky domlout
• zjistit možnosti kapesného dítěte
• domluvit se, zda dobrovolník bude mít statut návštěvy, nebo bude fungovat dle jiných pravidel, přednáška o dobrovolnictví obecně a podrobněji o programu Pět P pro personál
• přednáška o dobrovolnictví obecně a podrobněji o programu Pět P pro personál
• ujasnění očekávání, předcházet tím nedorozumění a konfliktům

(Zdroj: vlastní výzkum):

4.2 Rozhovory v dětském domově se školou Šindlovy Dvory

4.2.1 Rozhovory s pracovníky

Tabulka č. 4: Rozhovory s pracovníky- základní informace

	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Délka pracovního poměru v DD	Osobní zkušenost s dobrovolnictvím	Informace o programu Pět P
Pracovník 1	muž	40	VŠ	9 let	ne	ano
Pracovník 2	žena	38	VŠ	14 let	ne	ano

(Zdroj: vlastní výzkum)

V dětském domově se školou Šindlovy Dvory mi poskytli rozhovor dva pracovníci. Oba dotazovaní pracovníci měli vysokoškolské vzdělání a pracovali v dětském domově 9 a 14 let. Ani jeden z dotazovaných neměl osobní zkušenost s dobrovolnictvím, ale oba program Pět P znali.

Tabulka č. 5: Rozhovory s pracovníky- zavedení programu Pět P

	Myslíte si, že je program vhodný pro vaše klienty?	Jsou u vás v domově klienti, kteří by nějakého dospělého "kamaráda" uvítali a potřebovali?	Jaké vidíte výhody programu (pro děti)?	Jaké vidíte nevýhody programu (pro děti)?
Pracovník 1	jen částečně, vzhledem ke složení klientů	<i>„Ano, myšlenka programu je dobrá, ale většina klientů má poruchy chování“</i>	citové obohacení, začlenění do normální společnosti, pak také něco nového, odklon od všednosti a běžného programu dětského domova	citová fixace, zklamání z ukončení vztahu
Pracovník 2	<i>„Určitě ne pro všechny, ale pro některé by vhodný byl.“</i>	<i>„Ano, některé děti úplně nezapadly do kolektivu, proto by bylo dobré, když by se o ně někdo zajímal.“</i>	osoba, s kterou by si děti mohly popovídat, podělit se o to, co je trápí, měly by se na co těšit	ukončení spolupráce a z toho plynoucí zklamání

(Zdroj: vlastní výzkum)

Dotazovaní se shodli na tom, že by se v dětském domově našli klienti, kteří by program potřebovali, ale následně uznali, že pro ně program není zcela vhodný vzhledem k tomu, že většina klientů má poruchy chování. Jako výhody pro děti považovali především citové obohacení, začlenění do normální společnosti, něco nového, odklon od všednosti a běžného programu dětského domova, že by byl někdo, s kým by si klienti mohli popovídat, podělit se o to, co je trápí a také to, že by nějak smysluplně trávili čas a měli by se na co těšit. Jako nevýhody pak uváděli citovou fixaci a to, že se děti rychle pro něco nadchnou, ale toto nadšení netrvá moc dlouho. Co se týče obav se zavedením programu, tak je to především ukončení styku s dobrovolníkem.

Tabulka č. 6: Rozhovory s pracovníky- zavedení programu Pět P

	Myslíte si, že by se tento program dal v tomto dětském domově zavést?	Byli byste jako organizace ochotni s programem Pět P spolupracovat ?	Jaké vidíte výhody programu (pro organizaci)?	Jaké vidíte nevýhody programu (pro organizaci)?
Pracovník 1	<i>„Možná ano, ale program by se asi musel přizpůsobit potřebám DD a klientům/.</i>	ano	pomoc při integraci do části společnosti	více práce
Pracovník 2	spíše ne	„Těžko říct, nevím.“	Další výchovný aspekt	práce navíc

(Zdroj: vlastní výzkum)

Pracovníci se domnívali, že program Pět P jako takový by byl z hlediska zavedení těžko proveditelný, ale v případě, že by se program Pět P nějakým způsobem přizpůbil, byli by ochotni s programem spolupracovat. Měli představu, že by do dětského domova docházelo více dobrovolníků, kteří by s klienty pracovali a motivovali je ke smysluplnému trávení volného času.

4.2.2 Dětský domov se školou Šindlovy Dvory

Tabulka č. 7: Rozhovory s klienty- základní informace

	Pohlaví	Věk	Délka pobytu v DD	Sourozenci	Zájmy	Přátelé
Klient 1	muž	14	2 roky	3 - mimo DD	muzika	ne
Klient 2	žena	15	3 roky	4 - mimo DD	televize, počítač	ano
Klient 3	muž	15	4 roky	3 - mimo DD	fotbal, florbal, televize, počítač	ne
Klient 4	muž	13	2 roky	4 - mimo DD	počítač, playstation,	ne
Klient 5	muž	14	rok a půl	2 - mimo DD	sport	ne

(Zdroj: vlastní výzkum)

V dětském domově Šindlovy Dvory jsem uskutečnila rozhovor se čtyřmi chlapci a jednou dívkou, kteří byli ve věku od 13 do 15 let. Jelikož se jedná o dětský domov se školou, všichni klienti docházeli do školy přímo v budově dětského domova a hlavně proto, že klienti nejsou schopni se začlenit do školy s ostatními dětmi. Délka pobytu klientů v dětském domově se pohybuje v rozmezí tří až šesti let. Čtyři z pěti klientů mají sourozence v jiném dětském domově nebo diagnostickém ústavu, pouze jeden chlapec měl sourozence v rodinném prostředí, kam pravidelně dojíždí. Ostatní čtyři kontakty s rodinou udržují minimálně. Jako své zájmy nejčastěji uváděli sport, fotbal, florbal, hry na počítači a sledování televize. Podle jejich názoru jim v dětském domově nic nechybí, ale paradoxně všichni také uvedli, že v dětském domově nemají dostatečně vyžití a že se často nudí. Na otázku, zda v dětském domově mají kamarády, většina uvedla, že ano, ale nelze je považovat za dobré a ty, na které se lze spolehnout.

Tabulka č. 8: Rozhovory s klienty-zavedení programu Pět P

	Znáš program Pět P?	Dovedeš si představit, že bys měl staršího kamaráda?	Máš nějaké obavy ze vztahu s dobrovolníkem ?	Jakou máš představu o svém dobrovolníkovi ?	Máš představu, co bys chtěl s dobrovolníkem dělat?	Chtěl by ses do programu Pět P zapojit?
Klient 1	ne	ano	ne	holka i kluk, kolem 20	„ <i>Pokecat, kouřit, jít ven.</i> “	ano
Klient 2	ne	ano	ne	holka i kluk, mladší	„ <i>Jen tak pokecat, popít, zahulit si, chodit ven.</i> “	ano
Klient 3	ne	ano	ne	holka i kluk	„ <i>Někam vypadnout.</i> “	ano
Klient 4	ne	ano	ne	žádná představa	neví-krčení ramen	ano
Klient 5	ne	ano	ne	žádná představa	neví-krčení ramen	ano

(zdroj: vlastní výzkum)

Ani jeden z dotazovaných nevěděl, co je program Pět P a ani netušili, co si představit pod pojmem dobrovolník. Všichni by si dovedli představit, že by měli staršího kamaráda a žádné obavy ze vztahu s dobrovolníkem neměli. Co se týče představ o dobrovolníkovi, nejdříve klienti odpovídali, že by chtěli někoho ve svém věku. Poté, co jsem klientům vysvětlila, že dobrovolník programu Pět P je starší 18 let, uvedli, že by tedy chtěli někoho přibližně kolem 20 let a nikdo z oslovených by nechtěl mít staršího kamaráda nad 30 let. Nikomu nezáleželo na pohlaví, chlapci ale upřednostňovali dobrovolníka ženského pohlaví. Při otázce, jaké mají představy o činnosti s dobrovolníkem, nejčastěji uváděli: „*jen tak pokecat, popít, zahulit si, chodit*

ven“. Pouze jeden chlapec by se chtěl věnovat běžným činnostem jako je sportování, jízda na kole, chození na plovárnu a podnikání různých výletů. Všichni nakonec uvedli, že by měli zájem o zapojení se do programu Pět P.

4.3 Dětský domov v Boršově nad Vltavou

4.3.1 Rozhovory s pracovníky

Tabulka č. 9: Rozhovory s pracovníky- základní informace

	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Délka pracovního poměru v DD	Osobní zkušenost s dobrovolnictvím	Informace o programu Pět P
Pracovník 1	žena	48	SŠ	10 let	ano	ano
Pracovník 2	žena	50	ŠŠ	12 let	ano	ano
Pracovník 3	muž	47	VŠ	3 roky	ne	ano

(Zdroj: vlastní výzkum)

V dětském domově Šindlovy Dvory jsem uskutečnila rozhovor se třemi pracovníky. Jeden z dotazovaných měl vysokoškolské vzdělání, dva dotazování měli středoškolské vzdělání a pracovali v dětském domově 3, 10 a 12 let. Dva z dotazovaných měli osobní zkušenost s dobrovolnictvím a všichni program Pět P znali.

Tabulka č. 10: Rozhovory s pracovníky-zavedení programu Pět P

	Myslíte si, že je program vhodný pro vaše klienty?	Jsou u vás v domově klienti, kteří by nějakého dospělého "kamaráda" uvítali a potřebovali?	Jaké vidíte výhody programu (pro děti)?	Jaké vidíte nevýhody programu (pro děti)?
Pracovník 1	<i>„Ano, ale muselo by to být individuálně posouzeno.“</i>	někteří ano, ale většina má již své kamarády, kroužky a jiné aktivity	obohacení dětí, rozšíření sociálních zkušeností, kladný vzor, vyšší sebevědomí	zklamání z ukončení spolupráce
Pracovník 2	<i>„Je to individuální, každé dítě má jiné potřeby.“</i>	<i>Ano, ale spíše nenásilnou formou, děti mají poměrně hodně mimoškolních aktivit.“</i>	<i>„Kontakt s někým mimo dětský domov, hlavně pro děti, které nemají styk s rodinou.“</i>	upnutí, zklamání
Pracovník 3	ne	<i>„Nevím.“</i>	<i>„Žádné, pedagogický pracovník plní podobnou roli (pomoc, podporu, péči i prevenci).“</i>	<i>„Ztráta důvěrných informací, které se týkají klientů dětského domova.“</i>

(Zdroj: vlastní výzkum)

Jeden z dotazovaných uvedl, že program Pět P pro klienty není vhodný, další dva uvedli, že ano, ale je to individuální záležitost. Na otázku, zda jsou v dětském domově klienti, kteří by program Pět P potřebovali, uvedli, že někteří ano. Pracovníci se však také domnívali, že většina klientů již má své vybrané kroužky, jiné aktivity a kamarády a mají poměrně hodně mimoškolních aktivit a uváděli, že by program Pět P by byl vhodný spíše pro klienty, kteří nemají vazby na rodinu. Jeden z pracovníků uvedl, že podobnou roli plní pedagogický pracovník. Jako výhody pracovníci uváděli obohacení

života dětí a rozšíření jejich sociálních zkušeností, bližší kontakt s někým mimo dětský domov. Jeden z pracovníků uvedl, že nevidí žádné výhody. K nevýhodám pracovníci řadí upnutí se na dobrovolníka, z toho plynoucí zklamání a smutek a ztrátu důvěrných informací, které se týkají klientů dětského domova.

Tabulka č. 11: Rozhovory s pracovníky- zavedení programu Pět P

	Myslíte si, že by se tento program dal v tomto dětském domově zavést?	Byli byste jako organizace ochotni s programem Pět P spolupracovat?	Jaké vidíte výhody programu (pro organizaci)?	Jaké vidíte nevýhody 8596911162729 programu (pro organizaci)?
Pracovník 1	ano	„To nemohu posoudit.“	Spokojené dítě	zatížení organizace
Pracovník 2	ano	„Myslím, že ano, ale jsem kolektiv a jen jako kolektiv můžeme odpovědět s plnou vahou.“	Výhody pro děti, pokud by spolupráce fungovala	„Máme svůj program, který bychom museli přizpůsobovat.“
Pracovník 3	„Dle mého názoru by měl program Pět P směřovat k nefunkčním a sociálně slabým rodinám.“	„Nevím“.	„Nevidím žádné výhody.“	Narušování programu dětského domova

(Zdroj: vlastní výzkum)

Dva z dotazovaných si mysleli, že by se program Pět P dal v dětském domově zavést. Co se týče otázky, zda by byl dětský domov jako organizace ochotný s programem Pět P spolupracovat, dotazovaní uvedli názory, že ano, ale pracovníci jsou kolektiv a jako kolektiv by také museli rozhodnout. Další pracovník uvedl, že nemůže posoudit a poslední, že toto rozhodnutí není v jeho kompetenci. Jako výhody pro organizaci pracovníci uváděli spokojené dítě, ale pouze v případě, že bude vše dobře

fungovat. Jeden pracovník neviděl žádné výhody. K nevýhodám řadili zatížení organizace a to, že jako organizace mají svůj program, který by museli přizpůsobovat.

4.3.2 Rozhovory s klienty

Tabulka č. 12: Rozhovory s klienty- základní informace

	Pohlaví	Věk	Délka pobytu v DD	Sourozenci	Zájmy	Přátelé
Klient 1	ženské	10	2 roky	2 – v DD	kytara, flétna, sport	ano
Klient 2	mužské	12	4 roky	-----	fotbal, hokej, počítač	ano
Klient 3	ženské	12	3 roky	2 - mimo DD	stolní hry, výlety, kreslení	ano
Klient 4	ženské	15	1 rok	1 - v DD	televize, sport,	ano
Klient 5	ženské	15	1 rok	1 - v DD	televize, sport	ano

(Zdroj: vlastní výzkum)

V dětském domově v Boršově nad Vltavou jsem uskutečnila rozhovor se čtyřmi děvčaty a jedním chlapcem ve věku od 10-15 let. Klienti dětského domova chodí do školy v okolí- např. v Boršově nad Vltavou a v centru Českých Budějovic. Čtyři z dotazovaných mají sourozence a tito sourozenci jsou také v dětském domově. Jako nečastější zájmy uváděli televizi, počítač a sport. Nikomu z dotazovaných v dětském domově nic nechybí a všichni uvedli, že mají dobré kamarády, jak v dětském domově, tak i ve škole.

Tabulka č. 13: Rozhovory s klienty- zavedení programu Pět P

	Znáš program Pět P?	Dovedeš si představit, že bys měl staršího kamaráda?	Máš nějaké obavy ze vztahu s dobrovolníkem ?	Jakou máš představu o svém starším kamarádovi - dobrovolníko vi?	Máš představu, co bys chtěl s dobrovolníkem dělat?	Měl bys zájem o zapojení se do programu Pět P?
Klient 1	ne	ano	ne	Holka, kolem 18 - ti let	povídat si, jít se projít	ano
Klient 2	ne	<i>„Ano, ale mám svých kamarádů dost.“</i>	ne	Kluk, do 25 - ti let	sport	ano
Klient 3	ne	ano	<i>ne,,</i>	žádná představa	stolní hry, povídat si	ano
Klient 4	ano, programu se již účastnila	<i>„Jo, byla jsem s dobrovolnicí spokojená“</i>	<i>„Žádné obavy nemám, jen že bychom přerušily kontakt, jako minule“</i>	holka, jinak žádná představa	sport, povídat si, jít ven, někam se podívat	<i>„Jo, měla bych zájem“</i>
Klient 5	ano, programu se již účastnila	<i>„Jo, je super se takhle s někým scházet“</i>	ne	holka	cokoliv	<i>„Ano, určitě“</i>

(Zdroj: vlastní výzkum)

Klienti dětského domova v Boršově nad Vltavou dobře rozuměli pojmu dobrovolnictví, dva z dotazovaných znali program Pět P a dokonce se jej i účastnili a byli velmi spokojeni. Ani jeden z dotazovaných neměl obavy ze vztahu s dobrovolníkem a všichni si dovedli představit, že by se s dobrovolníkem scházeli. Klienti uváděli, že by chtěli dobrovolníka ženského pohlaví, ve věku kolem 20- ti let,

vlastnosti a zájmy neměli vyhraněné, jen uváděli např.: „že by dobrovolník neměl být divný,.. Co se týče představ o činnosti s dobrovolníkem, uvedli běžné aktivity jako sport, stolní hry, projít se, popovídat si, někam se podívat atd. V závěru rozhovoru všichni dotazovaní uvedli, že by měli zájem o zapojení se do programu Pět P.

5 DISKUZE

V rámci výzkumné části jsem udělala rozhovory s pěti pracovníky dětských domovů na Českobudějovicku, a to se dvěma pracovníky v dětském domově se školou Šindlovy Dvory a se třemi pracovníky v dětském domově v Boršově nad Vltavou. Dvě pracovnice měly osobní zkušenost s dobrovolnictvím a všichni z dotazovaných znali program Pět P, což svědčí o všeobecné informovanosti o programu Pět P. Jak uvádí Tošner a Sozanská (2006), program Pět P přišel do České republiky v roce 1996, působí zde tedy již 17 let a byl prvním profesionálně řízeným dobrovolnickým programem.

Všichni z dotazovaných se shodli na tom, že v dětských domovech jsou klienti, pro které by byl program vhodný. Pracovníci dětského domova se školou Šindlovy Dvory uvedli, že vzhledem ke složení klientů (klienti s poruchami chování) je možnost jejich zapojení značně omezena. Oproti tomu v dětském domově v Boršově nad Vltavou pracovníci uvedli, že by program Pět P byl vhodný spíše pro klienty, kteří nemají vazbu na rodinu. Celkově se domnívali, že klienti mají již dostatek svých aktivit, kroužků a mimoškolních aktivit.

Pracovníci jako výhody pro klienty považovali především citové obohacení, rozšíření sociálních zkušeností, začlenění do normální společnosti, odklon od všednosti a běžného programu dětského domova, že by byl někdo, s kým by si děti mohly popovídat, podělit se o to, co je trápí a také to, že by nějak smysluplně trávily čas, což koresponduje s cíli programu Pět P. V Manuálu programu Pět P (2009) se uvádí, že cílem je navázání blízkého přátelského vztahu klienta s dobrovolníkem, možnost zažít si ve vztahu s dobrovolníkem pocit důvěry a přijetí, což vede ke zvyšování sebedůvěry a sebevědomí dětského klienta. V prostředí bezpečného vztahu s dobrovolníkem se dítě prakticky učí dovednostem, které mu později mohou pomoci v rozvíjení přirozených vztahů ve vrstevnické skupině a rodině. Program Pět P dává dítěti možnost smysluplně strávit volný čas a získat nové zážitky, ukazuje dítěti jiné formy trávení volného času, než které dosud poznalo.

Jako nevýhody pak uváděli citovou fixaci. Podle Janečkové (2011) je běžnou praxí, že v programu Pět P jsou zařazeny i děti takové, kterým chybí mateřská a otcovská

láska. Dítě samozřejmě lásku svých rodičů postrádá a určitou formou kompenzace ji může nacházet v osobě dobrovolníka. Dítě se tak na něm stává až nezdravě závislým a je zde nutný korektivní zásah. Vzhledem k mým osobním zkušenostem s dobrovolnictvím v programu Pět P vím, že s problémem citové fixace se pracuje v rámci supervize a supervizí se tomuto problému také dá předejít.

K nevýhodám zavedení programu Pět P do organizace pracovníci uváděli to, že by měli více práce a také to, že by došlo ke ztrátě důvěrných informací. Této problematice se věnuje i Tošner a Sozanská (2006), kdy říká, že vstup dobrovolníků do organizace představuje systémovou změnu, ale především otevření organizace okolnímu světu. Často tato změna nemusí být žádoucí a přijatelná pro všechny. Vzhledem k ne příliš pozitivním postojům veřejnosti je třeba očekávat spíše skepsi než nadšené vítání dobrovolníků v organizacích. Podrobné seznámení zaměstnanců s principy dobrovolnictví a jeho využití, v čem by jim mohli dobrovolníci pomoci, to jsou první důležité kroky.

Pracovníci uvedli, že největší obavy spojené se zavedením programu vidí v ukončení styku klienta s dobrovolníkem. Houšťová (2001) se také věnuje ukončení vztahu a uvádí, že důvody vedoucí k tomuto rozhodujícímu kroku mohou být různé. Dobrovolník může například předčasně odejít z programu nebo ukončit vztah dle jednoleté smlouvy. Nastalá situace je náročná jak pro dítě, tak i pro dobrovolníka. Ukončení vztahu si vyžaduje velmi opatrný přístup, zvláště s přihlédnutím na psychologické zvláštnosti dítěte. Přitom zde vždy existuje možnost dalšího příležitostného setkání, pokud by to bylo přáním dítěte. Podle Manuálu programu Pět P (2009) je prevencí předčasného ukončení vztahu supervize, kdy dobrovolníci se supervizorem řeší náhle vzniklé, ohrožující či jinak závažné problémy ve vztahu se svěřeným dítětem, se supervizorem mohou dobrovolníci řešit i případnou vlastní psychologickou problematiku, která by mohla negativně ovlivnit vztah se svěřeným dítětem.

Pracovníci dětského domova se školou Šindlovy Dvory projeví zájem o spolupráci s programem Pět P, ale vyjádřili jisté obavy týkající se implementace. Největší problém viděli v tom, že v dětském domově jsou klienti s poruchami chování,

často utíkají, většina z nich kouří cigarety i marihuanu. Vhodnost implementace je tedy omezena cílovou skupinou klientů. Pracovníci se domnívali, že zavedení programu Pět P jako takového by bylo obtížné, ale v případě, že by se program Pět P nějakým způsobem přizpůsobil, byli by ochotni s programem Pět P spolupracovat. Pracovníci měli představu, že by hromadně někdo docházel do dětského domova, s dětmi by pracoval a dále je motivoval ke smysluplnému trávení volného času. Jejich představám odpovídá již fungující program KOMPAS. Brumovská a Seidlová- Málková (2010) uvádí, že program KOMPAS má podobné znaky jako zmíněný program Pět P. Náplní programu KOMPAS je pravidelné setkávání dvou dospělých, vyškolených dobrovolníků, kteří se věnují skupince šesti dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Skupinka se schází pravidelně 1x týdně na 2 až 3 hodiny a to po dobu nejméně pěti měsíců. Náplň setkání vychází ze zájmů a potřeb dětí. Mohou to být hry, výlety a podobně, ale všechny aktivity mají směřovat k získávání sociálních dovedností.

Pracovníci dětského domova v Boršově nad Vltavou se domnívali, že by se program Pět P dal v dětském domově zavést, ale také uvedli, že rozhodnutí o zavedení tohoto programu není v jejich kompetenci. Jeden pracovník uvedl, že podobnou roli plní v domově pedagogický pracovník. S tímto názorem nesouhlasí Brumovská a Seidlová - Málková (2010) a vysvětlují, že mentorský vztah je emocionální osobní spojení staršího a zkušenějšího mentora a mladšího svěřence - dítěte, kterému mentor pomáhá orientovat se ve společnosti a světě sociálních vztahů a kulturních hodnot. V tomto vztahu se vytváří emocionální pouto, které odlišuje roli mentora od podobných rolí pracovníků s dětmi a mládeží. Podle Tošnera a Sozanské (2006) zaměstnanec ví, co je jeho pracovní náplní, jakou dostane za práci odměnu, jaká má práva a povinnosti včetně nároku na dovolenou a pracovní pomůcky. Oproti tomu dobrovolník má na prvním místě snahu věnovat část svého času a energie prospěšnému cíli bez nároku na finanční odměnu. Jeden pracovník uvedl, že by program Pět P měl směřovat k nefunkčním a sociálně slabým rodinám. Podle Tošnera a Sozanské (2006) jsou však mezi klienty programu Pět P i děti z fungujících rodin, kterým by mohl nějakým způsobem prospět vztah s dospělým dobrovolníkem, které jsou například v kolektivu ostatních osamělé.

V rámci výzkumné části práce jsem uskutečnila rozhovory s 10 klienty dětských domovů na Českobudějovicku a to s pěti v dětském domově se školou Šindlovy Dvory a s pěti klienty dětského domova v Boršově nad Vltavou. Klienti byli ve věkovém rozmezí od 10 do 15 let. Délka pobytu v dětském domově se lišila a byla v rozmezí od 1 roku do 4 let. Čtyři z pěti klientů dětského domova se školou Šindlovy Dvory měli sourozence v dětském domově, popřípadě v diagnostickém ústavu. Pouze jeden chlapec měl sourozence v domácím prostředí, kam také pravidelně dojíždí, ostatní neudrží s rodinou téměř žádné kontakty. V dětském domově v Boršově nad Vltavou byla situace obdobná, čtyři z pěti klientů měli sourozence v dětském domově, ale oproti dětskému domovu se školou Šindlovy Dvory má většina stále kontakt s rodinou. Všichni klienti dětského domova Šindlovy Dvory navštěvují školu přímo v budově dětského domova.

Vojtová (2004) uvádí, že v dětských domovech se školou probíhá edukace dětí s nařízenou ústavní výchovou, které mají závažné poruchy chování, nebo pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně-léčebnou péči. Jsou zde umístěovány děti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Jsou zde třídy, kde jsou většinou vyučováni žáci více ročníků pohromadě. Klienti DD v Boršově nad Vltavou chodí do škol v Českých Budějovicích a jejich okolí.

Zájmy klientů z obou dětských domovů se shodují, nejčastěji uváděli sport obecně, fotbal, počítačové hry a sledování televize. V dětském domově v Boršově nad Vltavou navíc uváděli hru na hudební nástroje (flétna, kytara), stolní hry a kreslení. Klienti dětského domova se školou Šindlovy Dvory uváděli, že se často nudí a že nemají téměř žádné kamarády. Oproti tomu klienti dětského domova v Boršově nad Vltavou uvedli, že mají hodně aktivit a hodně kamarádů ve škole i v dětském domově.

Klienti dětského domova se školou Šindlovy Dvory neznali program Pět P a neměli povědomí o pojmu dobrovolník. V dětském domově v Boršově nad Vltavou dvě klientky program Pět P znaly a dokonce se ho před umístěním do dětského domova účastnily, takže dobře rozuměly pojmu dobrovolnictví.

Klienti obou dětských domovů by si dovedli představit, že by měli staršího kamaráda. Co se týče představ o dobrovolníkovi, klienti odpovídali, že by chtěli dobrovolníka svého věku. V Manuálu programu Pět P (2009) se uvádí, že dobrovolníci

programu Pět P jsou lidé ve věku 18 a více let, musí mít čistý trestní rejstřík a musí projít psychologickou diagnostikou se zaměřením na osobnostní předpoklady k dobrovolnické činnosti a speciálním výcvikem. Poté, co jsem klientům vysvětlila, že dobrovolník musí být starší 18 let, uvedli, že by chtěli dobrovolníka kolem 20 let. Moje domněnka, že dívky budou chtít dobrovolníka ženského pohlaví a chlapci dobrovolníka mužského pohlaví, se nevyplnila. Nejčastěji uváděli, že na pohlaví nezáleží, nebo neměli žádnou představu. Při otázce, jaké mají představy o činnosti s dobrovolníkem, měli klienti dětského domova se školou Šindlovy Dvory zkreslené představy. Uváděli: *“jen tak pokecat, popít, kouřit a zahulit si“*. Manuál programu Pět P (2009) definuje, že obecným cílem programu Pět P jsou prevence sociální patologie (do této kategorie spadá alkohol, drogy, záškoláctví, lhaní, krádeže), obohacení sociálního zázemí dítěte a zvýšení kvality života ohrožených dětí. Pouze jeden klient by se chtěl věnovat běžným činnostem jako je sport, jízda na kole, jít na plovárnu a podnikat výlety.

Klienti dětského domova v Boršově nad Vltavou uváděli běžné aktivity jako sport, stolní hry, popovídat si, někam se podívat a podobně. V závěru rozhovoru klienti obou dětských domovů uvedli, že by měli zájem o zapojení do programu Pět P.

6 ZÁVĚR

Práce si kladla za cíl zjistit možnosti implementace programu Pět P do dětských domovů na Českobudějovicku. Byla použita metoda dotazování, technika polostrukturovaného rozhovoru.

Z pilotní studie vyplynulo, že spolupráce programu Pět P s dětskými domovy již v některých městech byla zavedena a dobře funguje.

Výzkum byl realizován v průběhu měsíců března a dubna 2013. Rozhovory se uskutečnily v kancelářích dětských domovů a ve společenských místnostech.

V rámci praktické části jsem si stanovila dvě výzkumné otázky. První - Mají pracovníci dětských domovů na Českobudějovicku informace o programu Pět P? Výzkum ukázal, že informovanost o programu Pět P je vysoká, všichni dotazovaní pracovníci věděli, co je program Pět P a považovali ho za přínosný. Při druhé otázce - Mají klienti dětských domovů zájem o zapojení do programu Pět P - výzkum ukázal, že klienti dětských domovů mají o zapojení zájem.

Předpokládaným přínosem pro praxi bylo rozšíření programu Pět P do dětských domovů na Českobudějovicku. Z výzkumu však vyplývá, že momentálně nejsou podmínky pro implementaci, pro zavedení je potřeba další spolupráce, vyjasnění podmínek a hlavně ochota spolupracovat.

Práce bude poskytnuta jak programu Pět P v Českých Budějovicích, Asociaci programu Pět P v České republice, tak i dětským domovům na Českobudějovicku. Pro dětské domovy by mohla být přínosná i teoretická část, kde popisují program Pět P.

Byla bych ráda, kdyby má práce přispěla k všeobecné informovanosti o dobrovolnictví a o Programu Pět P a vedla k jeho rozšíření.

7 POUŽITÉ ZDROJE

1. BRUMOVSKÁ, Tereza a Gabriela MÁLKOVÁ. 2008. *Typologie dynamiky mentoringového vztahu v programu Big Brothers Big Sisters/ Pět P. Závěrečná zpráva z výzkumu na téma: Výchova k dobrovolnictví- mentoring*. Praha, Národní institut dětí a mládeže.
2. BRUMOVSKÁ, Tereza a Gabriela SEIDLOVÁ- MÁLKOVÁ. 2010. *Mentoring, výchova k profesionálnímu dobrovolnictví*. 1. vyd. Praha: Portál, 152 s. ISBN 978-80-7367-772-5
3. BŘÍZOVÁ, Bohdana. 2010. Vývoj Programu Pět P v ČR a zhodnocení jeho efektivity po 13 letech realizace. In *Dobrovolnictví v české společnosti – současnost a perspektivy*. Sborník konference. 1. vyd. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž a Praha: HESTIA – NDC, s. 60-74.)
4. BŘÍZOVÁ, Bohdana. 2013. *Re:Výzkum k bakalářské práci* [on-line]. 28. února 2013 21:47; [cit. 2013- 02-28]. Osobní komunikace.
5. ČERNÁ, Lucie, KOHOUTKOVÁ, A., SOZANSKÁ, Olga a kol., 2004. *Manuál Programu Pět P v České republice*. Praha: 2004. 36 s.
6. Dětský domov se školou Šindlový Dvory. 2013. [online]. [cit. 2013-3-4]. Dostupné z <http://www.dduhomole.cz/dds.htm>
7. Dětský domov a Školní jídelny Boršov nad Vltavou. 2013. [online]. [cit. 2013-3-4] Dostupné z <http://www.ddborsov.cz/o-nas>
8. Dobrovolnické centrum Ústí nad Labem. 2012. *Program Kompas*. [online]. [cit. 2013-8-4]. Dostupné z http://www.dcul.cz/stranky/programy_kompas.htm
9. DUBEN, Rostislav. 1996. *Neziskový sektor v ekonomice a společnosti*. 1.vyd. Praha: Codex Bohemia. 373 s. ISBN 80-85963-19-1
10. FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. 2010. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. Století*. Praha: Agnes. 255 s. ISBN 978-80-903696-8-9
11. HENDL, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 408 s. ISBN 80-7367-040-2

12. HOUŠŤOVÁ, L., 2001. Realizace a výsledky Programu Pět P v regionu: absolventská práce. Kroměříž: VOŠPgS a SPgŠ, 59 l., 26 l. příl. Vedoucí absolventské práce Dagmar Cruzová
13. JEDLIČKA, Richard et al., 2004. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 478 s. ISBN 80-7312-038-0
14. KOHOUTOVÁ, R., 2009. *Manuál programu Pět P*, Praha: Hestia, o. s.
15. *Manuál dobrovolníka programu Pět P*. 2013. [online]. [cit 2013-7-3]. Dostupné z http://www.petp.cz/doc/Manual_dobrovolnika_Pet_P.pdf
16. MATĚJČEK, Zdeněk. 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 100 s. ISBN 80-85282-83-6
17. MATOUŠEK, Oldřich a kol., 2003a. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 384s. ISBN 80-7178-548-2
18. MATOUŠEK, Oldřich. 2003b. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 387s. ISBN 80-7178-549-0
19. MATOUŠEK, Oldřich. 1999, *Ústavní péče*. Praha:SLON, 155 s. ISBN 80-85850-76-1
20. MOJŽIŠOVÁ, Adéla a Helena ZÁŠKODNÁ. 2011. *Psychologické aspekty dobrovolnictví v kontextu sociální práce. Sociální práce / Sociálna práca* 4/2011, s. 63
21. MIOVSKÝ, Michal. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 332 s. ISBN 80-247-1362-4
22. NAKONEČNÝ, Milan. 2004. *Sociální psychologie*. 1. vydání. Dotisk. Academia: Praha, 287 s. ISBN 80-200-0690-7
23. PROCHÁZKOVÁ, M., 2009. *Nejčastější problémy v programu Pět P z pohledu koordinátorů a možnosti jejich řešení*. Praha, 113 s. Diplomová práce na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. Vedoucí diplomové práce Mgr. Tereza Pospíšilová, M. A., Ph.D.
24. PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří., 2001. *Pedagogický slovník*. 4 vydání. Praha: Portál, 322s. ISBN 80-7178-5792

25. RADVANOVÁ, Senta, KOLUCHOVÁ, Jarmila a Jiří DUNOVSKÝ. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Praha: SPN, 1980, s. 43-47)
26. TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. 2006. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál, 149 s. ISBN 80-7367-178-6
27. ŠIKLOVÁ, Jiřina. 2011. Dobrovolnictví – opora občanské společnosti. In: *Konference Dobrovolnictví – opora občanské společnosti. Čeho jsme dosáhli, kam směřujeme...* Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž, HESTIA, 19 str.
28. ŠOLCOVÁ, Iva. 2009. *Vývoj resilience v dětství a dospělosti*. Praha: Grada, 81 str. ISBN 978-80-247-2947-3
29. ŠORMOVÁ, Lucie a Alžběta KLÉGRVÁ. 2006. *Dobrovolnictví*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 24 s. ISBN 80-86991-68-7
30. VÁGNEROVÁ, Marie. 2004. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum. 360 str. ISBN 80-246-0841-3
31. VAŠŤATKOVÁ, Jana a Pavla VYHNÁLKOVÁ. 2008. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 79 s. ISBN 978-80-7409-013-4
32. VOJTOVÁ, Věra. *Podmínky edukace dětí s poruchami emocí nebo chování*. In PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky 2., rozšířené a přepracované vydání*), vydalo Paido: 386 str. edice pedagogické literatury, Brno, 2006 ISBN 80-7315-120-0 .
33. VOJTOVÁ, Věra. 2004. *Kapitoly etopedie I. Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti*. 1. vyd. Brno, ISBN 80-210-532
34. VYMĚTAL, Jan, 2004. *Úzkost a strach u dětí*. 1. vyd. Praha: Portál. 184 str. ISBN 80-7178-830-9.
35. Všeobecná deklaráce o dobrovolnictví. 2013. [online]. [cit. 2013-3-28]. Dostupné z <http://www.dobrovolnik.cz/oblasti-dobrovolnictvi/vseobecna-deklarace-o-dobrovolnictvi/>

8 KLÍČOVÁ SLOVA

- Dobrovolnictví
- Resilince
- Mentoring
- Program Pět P
- Dětský domov

9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Pilotní studie

Dobrý den, jmenuji se Eliška Prokopová, studuji na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích a píši bakalářskou práci na téma Implementace programu Pět P do dětských domovů na Českobudějovicku. Tímto bych Vás chtěla požádat a zodpovězení otázek, které budou sloužit jako podklad pro pilotní studii. Děkuji za Váš čas.

- 1) Spolupracujete v rámci programu Pět P s nějakým dětským domovem (nebo jiným obdobným zařízením – např. Klokánek)?
- 2) Pokud ano, jaká jsou Vaše doporučení pro zavádění programu Pět P do těchto zařízení?
- 3) Pokud ne, přemýšlíte o zavedení spolupráce s těmito organizacemi?
- 4) Jaké vidíte klady ve spolupráci s těmito organizacemi?
  - pro vás:
  - pro spolupracující organizaci:
  - pro děti v zařízeních:
- 5) Jaká vidíte úskalí ve spolupráci s těmito organizacemi?
  - pro vás:
  - pro spolupracující organizaci:
  - pro děti v zařízeních:

Příloha č. 2: Otevřené otázky pro polostrukturovaný rozhovor se sociálními pracovníky

<p>Základní informace</p>	<p>Kolik je Vám let? Jaké máte vzdělání? Jak dlouho pracujete v dětském domově? Máte nějakou osobní zkušenost s dobrovolnictvím? Slyšel/la jste o programu Pět P?</p>
<p>Pět P a děti</p>	<p>Myslíte si, že je program vhodný pro vaše klienty? Jsou u vás v domově klienti, kteří by nějakého dospělého "kamaráda" uvítali a potřebovali? Jaké vidíte výhody programu (pro děti)? Jaké vidíte nevýhody programu (pro děti)?</p>
<p>Pět P a organizace</p>	<p>Myslíte si, že by se tento program dal v tomto dětském domově zavést? Byli byste jako organizace ochotni s programem Pět P spolupracovat? Jaké vidíte výhody programu (pro organizaci)? Jaké vidíte nevýhody programu (pro organizaci)?</p>

Příloha č. 3: Otevřené otázky pro polostrukturovaný rozhovor s klienty dětských domovů

<p>Základní informace</p>	<p>Kolik je Ti let?</p> <p>Kam chodíš do školy?</p> <p>Máš sourozence?</p> <p>Jaké máš zájmy?</p> <p>Je něco, čemu by ses chtěl více věnovat?</p> <p>Máš v DD dostatečné vyžití/chybí Ti zde něco?</p> <p>Máš nějakého kamaráda, kterému se můžeš se vším svěřit / který Tě vyslechne / kterému důvěřuješ / na kterého se dá za každé situace spolehnout (ve škole, v DD...)?</p>
<p>Program Pět P</p>	<p>Znáš program Pět P?</p> <p>Dovedeš si představit, že bys měl staršího kamaráda?</p> <p>Máš nějaké obavy ze vztahu s dobrovolníkem?</p> <p>Jakou máš představu o svém starším kamarádovi/ce - dobrovolníkovi? Chtěl/a bys jako kamaráda spíš holku, nebo luku? Jak by měl/a být starý/á, jaké by měl/a mít vlastnosti, jaké zájmy?</p> <p>Máš představu, co bys chtěl s dobrovolníkem dělat?</p> <p>Měl/a bys zájem o zapojení do programu Pět P?</p>

Příloha č. 4: užitečné kontakty týkající se programu Pět P

- 1) <http://www.petp.cz/>
- 2) <http://www.petpcb.cz/>
- 3) <http://www.hest.cz/>
- 4) <http://www.bbbsi.org/>
- 5) Národní koordinační centrum Asociace Pět P v ČR, o. s.
Husovo náměstí 229
767 01 Kroměříž
Předsedkyně Výboru Asociace Pět P v ČR:
PhDr. Dagmar Cruzová